

BİLHASSA TARİH

Yücel ÖZTÜRK / Ali AHMETBEYOĞLU / Alparslan DEMİR / Süha KONUK

Burak SARICI / Cuma Ali YILMAZ / Ensar MACİT / Hayrettin İhsan ERKOÇ

Kahraman ŞAKUL / Metin AYDAR / Enis ŞAHİN / Işık ERTEKİN

Muharrem KESİK / Oğuz YARLIĞAŞ / Özlem GENÇ / Sehriye ŞAHİN

ZAFERİN SANATÇILARI

Agâh Gürtürk

Genel Yayın Yönetmeni

bilhassatarih@gmail.com

@ bilhassa.tarih

@ bilhassa_tarih

Bu sayımızda, insanlık tarihine yön veren büyük komutanların hikâyelerine odaklanıyoruz. Tarihin akışını değiştiren zaferleri, stratejik dehaları ve azimleriyle dönemlerine damga vurmuş bu liderler, yalnızca savaş meydanlarında değil, toplumların ve medeniyetlerin geleceğinde de belirleyici bir rol oynadılar. Onların izinden giderek, tarihin dönüm noktalarını ve bu noktaların ardındaki insan hikâyelerini keşfetmeye davet ediyoruz.

İÇİNDEKİLER

4

ATTİLA

Ali Ahmetbeyoğlu

11

**MERZİFONLU KARA MUSTAFA
PAŞA**

Kahraman Şakul

14

ŞARLMAN

Özlem Genç

16

YAVUZ SULTAN SELİM

Alparslan Demir

19

SULTAN ALP ARSLAN

Muharrem Kesik

22

BELİSARIUS

Süha Konuk

24

FÂZİL AHMED PAŞA

Metin Aydar

26

HANNİBAL BARCA

Sehriye Şahin

İÇİNDEKİLER

28

SULTAN 1. MURAD

Yücel Öztürk

30

NAPOLYON BONAPART

Işık Eğrioğlu Ertekin

32

BÜYÜK İSKENDER

Cuma Ali Yılmaz

34

GAİUS IULIUS CAESAR

Oğuz Yarlığaş

36

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Enis Şahin

38

EMİR TİMUR

Ensar Macit

40

1.KILIÇ ARSLAN

Burak Sarıcı

42

BİLGE KAĞAN

Hayrettin İhsan Erkoç

BAŞKAN YARDIMCISI
ELVAN BENGÜR

BAŞKAN
MERVE İPEK

SEKRETER
İSMAİL ÇORBACI

MÜTAK OLARAK TEMEL HEDEFİMİZ, TARİHİN HER ALANINDAN YETKİN İSİMLERLE ETKİNLİKLER VE KONGRESLER İLE BİREYLERİ BİLGİLENDİRMEK, BİLGİLENDİRİRKEN GELİŞTİRMektir. KULÜBÜMÜZ KOMİTELERE AYRILARAK HER ÜYENİN KENDİ İLGİLENDİĞİ ALANA ODAKLANMASI ÜZERİNE TASARLANMIŞTIR.

GENEL TÜRK TARİHİ KOMİTESİ, CUMHURİYET TARİHİ KOMİTESİ, OSMANLI TARİHİ KOMİTESİ, AVRUPA TARİHİ KOMİTESİ, ESKİÇAĞ TARİHİ KOMİTESİ VE ORTAÇAĞ TARİHİ KOMİTESİ OLARAK 6 KOMİTEMİZ, İLGİLİLERİNİ BEKLEMEDİR.

@MARMARATARIHARASTIRMALARI

@MARMARATAK

ATTILA

Dr.Öğr.Üyesi Ali Ahmetbeyoğlu
İstanbul Üniversitesi

Hun İmparatoru

Avrupa Hunları, yarım asrı geçen zaman diliminde bir taraftan Atlas Okyanusu üzerindeki adalara, diğer taraftan İran'a belki de Altaylara kadar uzanan büyük bir sahaya hükmetmişlerdir. Hunlar, IV. asrın ikinci yarısından itibaren Romalılar başta olmak üzere Avrupa coğrafyasında yaşayan değişik kavim ve topluluklarla karşı karşıya gelmiş, münasebet tesis etmişlerdir. Bu karşılaşma sadece askerî bakımdan değil, zamanla kültür, medeniyet ve zihniyet açılarından da olmuştur. Devletler; ordular sevk edip harp ederken, diplomatik münasebetler tesis etmeye çalışırken, farklı hayat tarzına sahip toplumlar da birbirlerini tanımaya, etkilemeye başlamışlardır. Nitekim Hunlar; Avrupalı toplumların tarihine, kültür ve sosyal yaşantısına, askerî yapılanmasına, düşünce dünyasına bir şeyler katarken, gerek hâkimiyet altına alarak birlikte yaşadıkları gerekse mücadele ettikleri başta Gotlar olmak üzere Germenler, Alanlar ve Romalılardan da sanat, mimari bakımdan az veya çok bazı şeyler almışlardır. Türkistan'da birçok Türk boyu ile yan yana aynı kültür atmosferinde yaşayan Hunlar, kendileriyle beraber Doğu Avrupa'ya yeni adetler ve yeni bir sanat hayatı getirmişlerdir.

Yüksek dağlardan esen kasırgaya benzetilen ilk devirlerdeki Hun hareketi Avrupalı müverrihlerce dehşet, korku ve şaşkınlıkla karşılanmış, buna paralel olarak tarihî kaynaklarda hiç bilmedikleri ve tanımadıkları Hunlar hakkında masalımsı, abartılı, hoş olmayan bilgiler vermeye başlamışlardır.

Zamanla Hunlar hâkimiyet alanlarını genişlettikçe devletler üzerindeki Hun baskısı ve korkusu değişmediyse de onları gören ve tanımaya başlayan Latin ve Grek tarihçilerin bakış açılarında farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Hunlar Doğu Avrupa'ya iyice nüfuz edip daha yerleşik hale geldikçe, aynı sınırlar içerisinde birlikte yaşadıkları başta olmak üzere birçok toplum ile hayatları ve kaderleri iç içe geçmeye başlamıştır.

Bu bağlamda son dönemlerde oluşan yanlış ve haksız algıların temelinde kısıtlı olan ve Hunların münasebet içerisinde olduğu kavimlere ait yazılı kaynaklarda anlatılanların büyük payı vardır. Bu nedenle kaynakların iyi tahlil edilmesi gerekmektedir.

Dinamik ve renkli bir devlet tesis eden, eski Türk düşüncesinin ve kültürünün temelini oluşturan, belirli coğrafi sınırlarda hareketli hayat tarzının batıda en önemli temsilcisi olan ve yüzyıla yakın devlet olarak varlığını sürdüren Avrupa Hunlarının ismini bir nevi ebedileştiren hükümdarları Attila olmuştur. İsmi içerisinden çıktığı toplumu, yaşadığı zamanı aşan Attila, günümüzde bile hem Batıda hem de Doğuda tartışılan, üzerinde durulan nadir tarihi şahsiyetlerden birisi olmuştur. 434-453 yılları arasında gücü ve iktidarı elinde tutan ve dönemin belirleyici en önemli hükümdarlarından biri olan Attila'nın doğum tarihi, yeri, gençlik yılları ve yetişmesi hakkında malumat bulunmamaktadır. Babası Muncuk ile onun ölümünden sonra amcası Rua'nın yanında askerî ve siyasî bakımdan oldukça iyi yetiştiği; coğrafyayı, Doğu Roma ve Batı Roma'yı iyi analiz edecek kadar bilgi ve birikime sahip olduğu tahmin edilmektedir. "Büyük deniz, okyanus" veya "her şeye gücü yeten hükümdar" manalarına gelen isminden de anlaşıldığı kadarıyla, Hun fetihlerinin nihai hedefi olan "güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar" hâkimiyet tesis edecek özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

İktidarının sonunda birçok kavmi-topluluğu hâkimiyet altına alan, zamanın en önemli güçleri Doğu-Batı Roma devletlerini baskı altında tutan, vergiye bağlayan ve arkasında sınırları tam olarak tespit edilemeyen fakat bir taraftan Atlas Okyanusu üzerindeki adalara, diğer taraftan İran'a belki de Altaylara kadar uzanan büyük bir devlet bırakan Attila'nın, zafer ve başarılarının temelinde yatan faktörler arasında iyi bir asker, iyi bir komutan olması ve stratejik dehası yatmaktaydı.

Bizans tarihçisi Jordanes (5.yy)'in dediği gibi Attila; fizikî görünüşü köklerinin damgasını taşıyordu, kavimlerin sarsılması ve bütün dünyanın korkması için doğmuş bir adamdı. Hakkında yayılan korkunç haberler nedeniyle herkesin kendisinden korktuğu akıllı ve kurnaz bir kişi idi. Gerektiği yerde savaşmaktan kaçınmayan Attila her şartta düşünerek hareket eder, çok şeyi akılla başarırdı. Kendisinden aman dileyenlere merhamet gösterir, sadakatten ayrılmayanlara lütuflarda bulunurdu.

Attila mutedilliği ve kanaatkârlığı yaşam tarzı haline getirmişti. Nitekim sarayındaki kabullerde ve ziyafetlerde misafirlere ikramlar altın ve gümüş kadehler, tabaklarda ikram edilirken onun kadehi, tabağı tahtadan idi. Sırtındaki elbiseleri, ayakkabıları, kılıcının kabzası, atının koşumları askerlerinininkinden farklı değildi.

Oysa komutanlarının bu eşyaları altın, kıymetli taşlarla süslü ve oldukça göz kamaştırıcıydı. Attila ülkesinde, Roma İmparatorları gibi şaşalı saraylarda değil sade ve mütevazı yerlerde yaşamıştı. En kudretli zamanlarında bile sırdan bir Hun insanı ve askeri ile bütünleşen bir hükümdar olan Attila; ana kaynaklardaki bilgiler dikkatle incelendiğinde bilinenin aksine sarhoş olacak kadar içmeyen, ciddiyetini, sert görünümünü hiç kaybetmeyen, acele ve duygularıyla karar vermeyen bir liderdi. İsmi savaş ile anılmasına rağmen Attila hiçbir harbin başlatanı olmamış; devletler arasındaki münasebetlerindeki her hamle ve hareketlerini hukukî ve meşru gerekçelere dayandırmıştır. Attila'nın bu hasletleri mücadele ettiği Romalılar karşısında moral ve motivasyon bakımından savaşlar başlamadan ordusunun üstünlük kurmasını, Hun askerlerinin sadakatle kendisine bağlanmasını sağlamıştı. İktisadî, siyasî ve askerî bakımından zor günler geçiren Roma başkenti İstanbul'da saraylardaki şatafat ise Roma idaresi ile halk arasındaki bağların gevşemesine ve orduda zafiyete yol açmıştır.

434 yılında Rua'nın Hunlara tabi bazı toplulukları ve hükümdar ailesinden bazı kişileri isyana teşvik etmeleri üzerine bozulan ilişkilerin düzelmesi için Romalılarla barış görüşmesi yapmaya hazırlandığı bir sırada vefat etmesi üzerine, Hun yönetimini Attila ve ağabeyi Bleda üstlendiler. Türk devlet teşkilâtında daima büyük kardeşin tahta çıkması kesin olmayıp, veliahtlar arasında en liyakatlisinin başa geçmesi geleneği var olmasına rağmen, Bleda Hun hükümdarı olmuştur.

Fakat üstün kabiliyetlerinden dolayı 445 tarihinde Bleda'nın ölümüne kadar idarî-askerî bütün işleri Attila yürütmüş, bu tarihten sonra ise devletin tek hâkimi olmuştur.

Rua zamanında başlayan Doğu Roma ile barış görüşmeleri, onun ölümü üzerine Attila tarafından neticelendirilmiştir. Attila Doğu Roma ile barış anlaşması yaptıktan, dahilde bazı boyların isyan teşebbüslerini bastırıp birliği sağladıktan ve çevredeki birçok topluluğu hakimiyet altına aldıktan sonra geleneksel Hun dış siyasetine göre hareket etmiştir.

Nitekim temelleri 400'lü yıllarda atılan politikanın nihai hedefi "Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar her tarafı fethetmek" idi. Bunu gerçekleştirebilmek için şartlar gereği evvela Doğu Roma baskı altına alınarak hâkimiyet tesis edilecek, Batı Roma ile ise münasebetler iyi tutulacaktı.

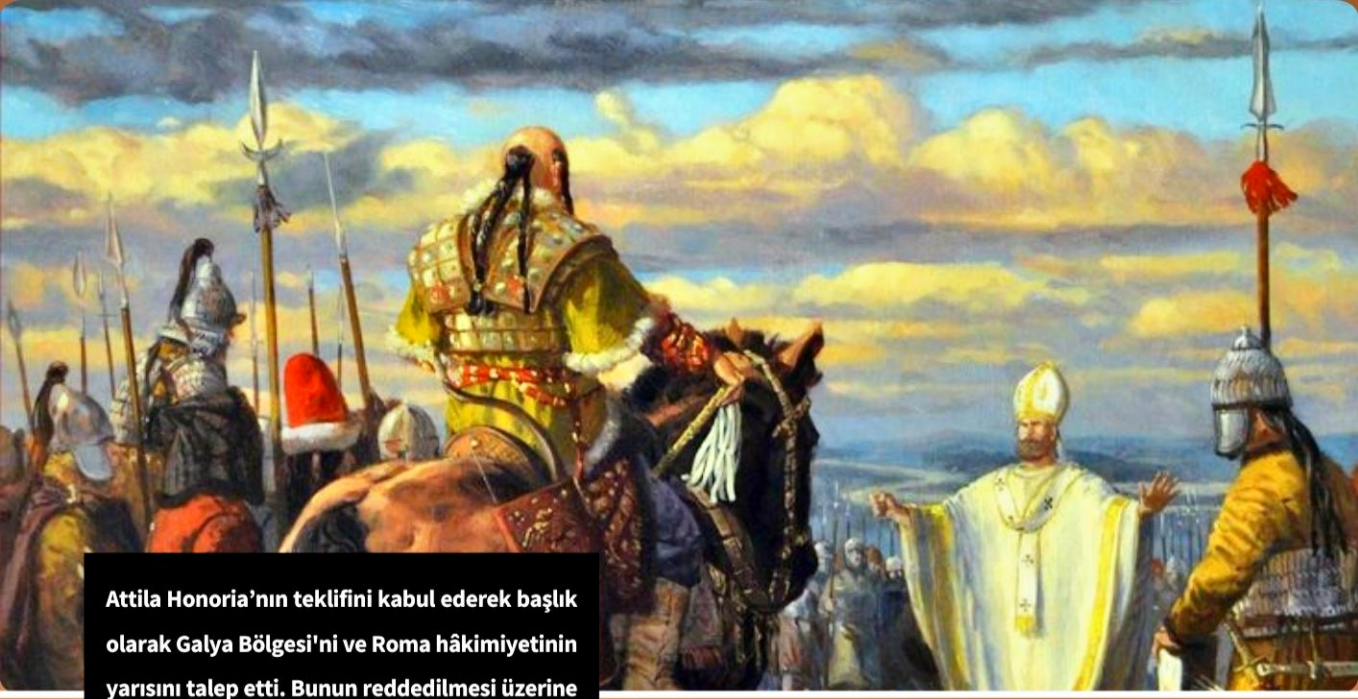

Ayrıca tâbi kralların bazıları ile yabancı uyruklu birtakım insanlar ise Hun başkentinde Atilla'nın hizmetine alınmış, çeşitli makam ve mevkilerde görevlendirilmişlerdir. Farklı kavimlerden gelen bu kişiler Atilla'nın diplomatik işlerini yerine getirmişler, ülkeye gelen yabancı elçilik heyetleri ile müzakerelerde bulunmuşlar, Atilla'nın elçisi olarak İstanbul başta olmak üzere yabancı başkentlere gitmişler, tâbi kavimler arasındaki nizamı sağlamışlar, vergi toplamışlar, ticareti ve ülkenin gıda ihtiyacının karşılanmasını organize etmişler, Atilla'nın şahsi korumasını sağlamışlardır. Hun hiyerarşisinde belirli yeri, nüfuzu ve gücü olan bu kişiler ayrıca muayyen günlerde Atilla'ya silahlı olarak eşlik etmişler, Atilla'nın huzuruna direk çıkma ve görüşme hakkına sahip olmuşlar, Atilla'nın oğulları yanında veya müstakil olarak sorumluluklarına verilen belirli bölgenin idaresini üstlenmişler, sefer zamanlarında emirleri altına verilen kıtaları ile asker göndermekle yükümlü tâbi kavimlerin kuvvetlerine kumandanlık etmişlerdir. Kabilelerin nüfuzunu kıran Atilla, hâkimiyet altına aldığı yabancı kavimlerden seçtiği bu insanlarla, yeni bir düzen ve şekle soktuğu devlette kendisine sadakatle hizmet eden, gelecekleri yalnız kendisine bağlı olan aristokratik bir zümre teşkil etmiştir.

Sonuç olarak; imparatorluk haline gelmeye başlayan Hun Devleti, yeniden yapılandırılarak ailelerin, kabilelerin ve boyların kan bağıını esas tutan sistemden, ülke genelinde idarî bölümleri temel alan topluluk sistemine ve teşkilatına dönüşmüş; Hunlar ülkeye ve tâbi bütün kabilelere isimlerini vermiştir. Yönetimi tamamen elinde bulunduran Hunlar tarafından hiçbir kabilenin siyasî ve askerî yönden güçlenmesine fırsat tanınmamıştır.

Bu yeni dönemde makam ve mevkilerde artık kabileler değil, tâbi kavimler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu sayede bir kabilenin güçlenerek Hun iktidarı ve askerî gücü için tehdit unsuru olmasının önüne geçilmiş, hâkimiyet altına alınan yabancı kavimler ise devamlı kontrol edilebilmiştir. Böylece Atilla'nın dolayısıyla Hunların güç ve otoriteleri tartışmasız hale gelmiştir. Askerî ve siyasî bakımdan Atilla karşısında çaresiz kalan, ekonomik olarak iflasın eşiğine gelen Doğu Roma imparatoru II. Theodosius (408-450) Atilla'yı ortadan kaldırmak için suikast planladı. Bunun ortaya çıkması ile çok zor durumda kalan Theodosius, Atilla'nın askerî olarak karşılık vermesinden korkarak hemen yeni bir elçilik heyeti gönderdi.

Atilla gelen heyeti oldukça sakin karşıladı. Büyük bir öfkeyle hareket etmesi beklenen Atilla'nın bu tavrının sebebi onun Batı Roma'ya karşı izlediği siyaseti değiştirerek askerî planlar yapmasıydı. Bu bağlamda Galya Bölgesi'ndeki karışıklıklar ve Batı Roma imparatoru III. Valentianus (425-455)'un İstanbul'a gönderdiği kız kardeşi Honoria'nın Atilla'dan yardım isteyip ona nişan yüzüğü göndermesi Atilla'ya Batı Roma'ya karşı planlarını hayata geçirmek için fırsat oluşturdu.

Attila Honoria'nın teklifini kabul ederek başlık olarak Galya Bölgesi'ni ve Roma hâkimiyetinin yarısını talep etti. Bunun reddedilmesi üzerine Attila Galya Bölgesi'ne doğru harekete geçti. Frankları ve Burgundları mağlup ederek Galya Bölgesi'nin büyük bir kısmını ele geçirerek müstahkem bir kale olan Metz şehrini fethetti (7 Nisan 451). Akabinde ilerlemesine devam eden Attila, Campus Mauriacus Bölgesi'nde Aetius idaresindeki Batı Roma ordusu ile karşı karşıya geldi. Attila'nın askerlerine önemli bir nutuk irad etmesinin ardından başlayan, döneminin en kanlı meydan muharebelerinden biri olan bu savaş sonucunda iki taraf da büyük kayıp verdi ancak tam bir netice alınamadı. Avrupa tarihinde derin izler bırakan bu savaş ile ilgili birçok konu hâlâ tartışmalıdır. Savaşın tarihi, galibi ve orduların sayısı hakkında değişik görüşler bulunmaktadır. Savaşın tarihi kesin olarak bilinmesi de 451 yılı Haziran ayının son günlerinde olduğu düşünülmektedir. Kaynaklarda orduların ve ölenlerin sayısı hakkında çok abartılı rakamlar verilse de Hun ordusunun gerçek sayısının 20-30 bin, her iki taraftan toplam kaybın ise 30 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Attila ordusunu kısa sürede ülkesine döndürdükten sonra bir yıl geçmeden Batı Roma üzerine yeni bir sefere çıktı. Attila bu kez doğrudan Batı Roma başkentini hedef aldı. Büyük Hun ordusunun başında Alp dağlarını aşarak 452 yılında İtalya'ya girdi. Aetius, Attila'nın ilerleyişine hiçbir karşılık veremedi, sadece barış ümidiyle Papa I. Leo'nun da içinde bulunduğu bir elçilik heyetini Attila'ya gönderdi. Papa bu görüşme için özel törenlerde kullandığı muhteşem bir elbise giymişti. Attila, Po ve Mincio ırmaklarının birleştiği yerde elçileri kabul etti. Attila ve elçilik heyeti arasında ne konuşulduğu meçhulse de Romalıların kurtuluş için çok çaba sarf ettikleri kesindi.

Elçiler bu görüşmede yanlarında getirdikleri esirler ile büyük miktarda altın verdiler. Bu durum üzerine Batı Roma'nın da etkisiz hale getirildiğine kanaat getiren Attila, barış teklifini kabul etti ve muhtemelen İstanbul kuşatmasındaki kararına benzer şekilde önemli medeniyet merkezi Roma'nın tahribata uğramasından kaçınarak ve asırlar önce Asya Hun Hükümdarı Mo-tun'un milletinin Çin içlerine yerleşerek kaybolma endişesiyle yaptığı gibi ordusunu geri çekti.

Attila, ordusu ile Kuzey İtalya'da bulunurken, Doğu Romalılar Tuna'yı geçti ve Hun sınır birliklerine saldırdı. Ayrıca Aetius'a da yardımcı birlikler gönderdi. Bu sebeple vakit geçirmeden ülkesine dönen Attila ordusunu Tuna – Tisa arasına çekti. Doğu Roma tahtına yeni çıkan İmparator Marcianus (450-457)'a haber göndererek Theodosius zamanından kalma vergi paralarının derhal ödenmesini istedi ve savaşa tehdit etti.

Ayrıca kendisinin Roma önlerinde bulunmasını fırsat bilerek isyana teşebbüs eden Kafkasya Alanları üzerine de ordu göndererek, onları te'dib etti. Attila, İmparator Marcianus'a karşı askerî sefer düşündüğü ve önündeki son güç Sasaniler üzerine büyük bir harekâta hazırlandığı sırada, İldiko ile yaptığı evliliğin zıfıf gecesinde ağzından, burnundan kan boşalması suretiyle öldü (453 ilkbaharı).

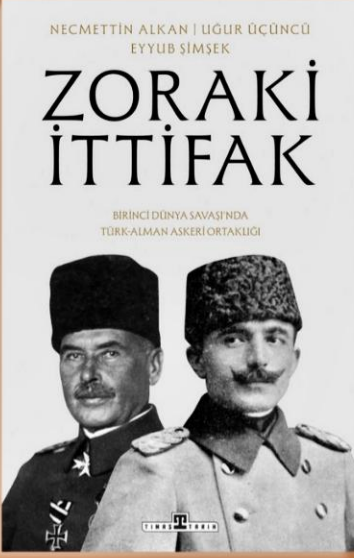
Attila'nın ölümünden sonra Hun Devleti parçalanma ve çöküş sürecine girdi. Attila'nın sağlığında birkaç hanımı olduğu biliniyorsa da bunlardan dünyaya gelen çocukları hakkında rivayetler dışında sahih malûmat bulunmamaktadır. Fakat bunun yanında tarihî kaynaklarda kesin olarak ilk Hatunu Arıkan ile onun dünyaya getirdiği çocukları ve hukukî olarak Hun tahtının varisleri olan İlek, Dengizik, İrnek tanınmaktadır.

Zamanının şartlarını değiştiren, içinden çıktığı toplumun umutlarını gerçekleştiren Attila, askerî bakımdan taktik ve strateji uzmanı bir komutan idi. Yay çeken bozkırlı boyları, toplulukları birleştirerek yani Hun kılarak elde ettiği başarılar ve kazandığı zaferler ile etkisini günümüze kadar taşımıştır. Attila ve Hunların tarihini yazanların önyargılarından arınarak bakıldığında Attila'nın bir diplomat, atılımcı, reformcu, donanımlı devlet adamı, oldukça zeki bir mareşal, siyaset satrancı ustası gibi birçok lider özelliklerini taşıdığı görülecektir. Attila'nın askerî başarılarının ve stratejisinin esasları Hun askerî yapısı olmuştur.

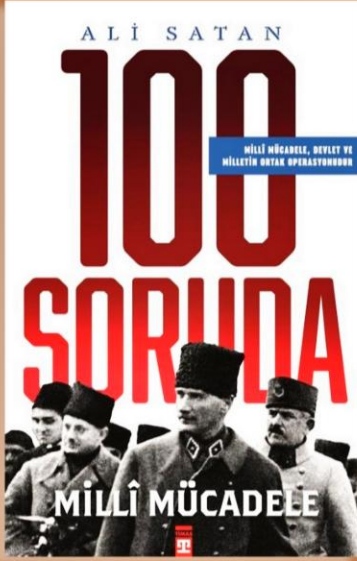
Devlet ve ordu idaresindeki mahareti ile üstün vasıflarıyla dikkat çeken Attila, zamanından günümüze kadar tarihî bir figür, kahramandan öte manalar ifade etmiştir. Eğitimi, şahsiyeti, mütevacızlığı, ciddiyeti, kararlılığı, takip ettiği akılcı politikalarıyla yalnızca tarih kitaplarına değil romanlara, masallara, destanlara, efsanelere mevzu olmuş; şairlere, ressamalara, bestekârlara ilham vermiştir.

Günümüz Batı Medeniyetinin temellerini oluşturan Roma'nın yıkılışından sorumlu tutulan Attila, etrafında oluşan-oluşturulan algı etkisini bugün de devam ettiren zihni farklılaşmalara yol açmıştır. Doğu-Batı Roma, Sasani, Çin devletleri arasında, asrımızda stratejik teorilere konu olan Avrasya'nın kalpgâhı olan sahalarda hakimiyet tesis eden Attila; aynı zamanda dil, din, tefekkür dünyaları birbirinden hayli farklı dünyalar karşısında, içinden çıktığı "Hareketli Hayat Tarzı"nın inşa ettiği ve kökleri binlerce yıl geriye dayanan bir medeniyetin varlığını, farkındalığını ortaya koyan kudretin en önemli sembollerinden birisi haline gelmiştir.

Kısa süren fakat çağdaşlarına göre sonsuz görünen Attila'nın hükümlerlik dönemini kaynaklar "Avrupa'yı yetim bırakan" savaşlar tarihi olarak görmüşlerdir. Oysa tarihi kaynaklar dikkatlice incelendiğinde genel inanışın aksine Attila'nın savaşlarının abartıldığı kadar fazla olmadığı görülecektir. Karşısında sadece orduların değil Roma imparatorlarının çaresiz kaldığı, Papa'nın ayağına kadar giderek aman dilendiği Attila; korku, acziyet ve teslimiyetin kılıfı olarak Tanrı'nın Kırbağı (Flagellum Dei) ve günaha batan Hristiyanları cezalandırmak için Tanrı'nın gönderdiği bela ve felaketin temsilcisi görülmüştür. Satır aralarında bazı hakikatlerin de yer aldığı Avrupalıların hayal ve telakkilerindeki Attila imajında hakikatlerden çok korkular, önyargılar belirleyici olmuştur.

Necmettin Alkan, Uğur Üçüncü ve Eyyub Şimşek'in birlikte hazırladıkları Zoraki İttifak: Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Alman Askerî Ortaklığı isimli çalışma ise alternatif bir görüş seslendiriyor. Savaş kararının dönemin şartları gereği belli bir stratejiye dayanılarak ve çeşitli seçenekler zorlandıktan sonra alındığını ortaya koyuyor.

Türk tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri olan Millî Mücadele dönemi hakkında piyasada mevcut hamaset dolu kitapların aksine akademik bilgi ve belgelere dayanarak hazırlanan bu kitap özenle seçilmiş ve merak uyandırıcı 100 soru ve bunlara verilen dikkat çekici ve doyurucu bilgileri içeren cevapları akıcı bir üslupla okuyuculara aktarıyor.

@timastarih

@timastarih

http://

www.timas.com.tr

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA

Prof.Dr.Kahraman Şakul
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Osmanlı Sadrazamı

Tarihimize yön veren kumandanlar deyince akla gelen isimler içinde Kara Mustafa Paşa mutlaka yer alır. Malum, II. Viyana Kuşatması'nın sırasıyla, askeri, mali, ictimai ve siyasi bir felakete dönüşmesinde rolü büyüktür. Gel gör ki eleştirilerin çoğu onun kumandanlığıyla ilgili hata icat etme, yaptığı her işe bir kulp takma çabası gibi duruyor. Bu cins eleştirilerin başında şunlar gelir:

1. Kuşatmaya büyük çaplı ve yeterli sayıda top götürmedi.
2. Viyana'yı yağmadan kurtarmak için uzun süre kuşatmaya asılmayıp vakit geçirdi. Ancak imdat ordusunun öncüleri ufukta belirince aklı başına geldi.
3. Şehri layıkıyla tazyik etmeye başladığında son taarruz emrini yine şehir yeniçerilere kalmasın diye vermedi.
4. İnatla hep aynı burçlara saldırdı; diğer burçlara şaşırtma hücumları düzenleyip garnizonu yormayı denemedi.
5. İmdat ordusuyla muharebe günü gelip çattığında düşmanı küçümsediği için karşısına tüm gücüyle dikilmedi.

Osmanlıların Viyana Kuşatması, birçok karmaşık faktörün bir araya gelmesiyle başarısız olmuştur. Öncelikle, kuşatmaya götürülen toplar, sayıca ve nitelik olarak Osmanlıların diğer kuşatmalarında kullanılan toplardan daha düşük değildi. Kale, lağım faaliyetiyle düşürülmeye çalışılsa da, garnizonun ateş gücünü kırmak mümkün olmadı.

Viyana, Macaristan'daki Habsburg kaleleri için önemli bir mühimmat ve silah deposuydu; bu nedenle garnizonun topları etkili bir şekilde susturulamadı. Bu durum, Osmanlı ilerleyişine büyük bir engel oluşturdu. Kara Mustafa Paşa'nın kuşatmaya uzun süre asılmadığı iddiası da yanlıştır. Kuşatma, ilk günden itibaren yönetildi. Lağımın hendeğe ulaşması ve etkili bir şekilde patlatılması zaman aldı. Garnizonun inatçı savunması, Osmanlı ordusunun ilerlemesini engelledi.

İlk büyük lağımın patlamasıyla Habsburg kuvvetlerinin Viyana'nın karşısında Osmanlı-Macar kuvvetlerine galip gelmesi aynı döneme denk geldiği için, Kara Mustafa'nın kuşatmaya ancak bu yenilgiden sonra asıldığı yönünde yanlış bir izlenim oluştu.

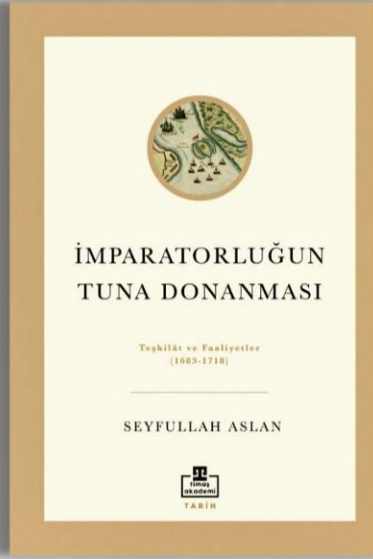
Osmanlı ordusunun her büyük hücumu, son taarruz mantığıyla kalabalık kitleler halinde yapılmış, ancak surlar istenen derecede gedik vermemiştir. Kuşatmanın ilerleyen dönemlerinde ordu, salgın hastalıklardan etkilenmeye başlamış ve muharip güçler beklenenden daha az kalabalık olmuştur. Kara Mustafa, deneyimli bir kumandan olarak Viyana'ya en uygun noktadan saldırdı, fakat garnizon, en fazla önlemi savunulması zor olan Burg-Löbl burçları arasında aldı. Diğer yerlerde siper ve lağım kazmak zordu, ancak garnizonu yormak için diğer burçlara aynı anda küçük hücumlar düzenlenebilirdi. Kara Mustafa, asker kaybını önlemek amacıyla bu stratejiyi tercih etmedi. Kara Mustafa'nın ikileme düştüğü açıktır. Tüm orduyu siperlerden çıkarıp düşmanın karşısına dikilseydi, imdat ordusunu yense bile tekrar siperlere dönmek zor olacaktı. Garnizonun bu fırsatı değerlendireceğini düşünüyordu. Diğer kumandanlar, siperlerde küçük bir koruyucu kuvvet bırakmanın garnizonu uzak tutmaya yeteceğini savunmuşlardır.

Onlara göre, Kara Mustafa yeniçerilerin çoğunu siperden çıkarıp toprakla imdat ordusunun karşısına dikilmeliydi. Zafer kazanırsa, imdat umudunu kaybeden garnizonun teslim olması sağlanabilirdi. Kara Mustafa, Çehrin Kuşatması'ndaki deneyiminden yola çıkarak benzer bir sonuç almayı umuyordu. Ancak, bu yanılgısı dört büyük yanlış varsayıma dayanıyordu. Moskof ordusunun emri, kaleyi kurtarmak değil, erzak sokmaktı.

Ayrıca, Leh kuvvetlerinin imdat ordusuna katılacağını hesaba katmamıştı. Son olarak, Tatarların savaşa katılacağını düşünmesi büyük bir hataydı; Tatarlar, ganimete doymuş ve savaşa istekli değillerdi. Sonuç olarak, Kara Mustafa Paşa, aç, moralsiz ve salgın hastalıklardan etkilenen askerleriyle karşı karşıya kalmış, bu da kuşatmanın başarısızlığına yol açmıştır.

Elinizdeki bu eser, yedi yıl boyunca Osmanlı Devleti'nin sadrazamlık mührünü taşıyan ve devlete sayısız hizmetler yapmış olmasına rağmen II. Viyana Bozgunu nedeniyle devletin talihini tersine çeviren isim olarak damgalanan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın hayatını tüm yönleriyle ortaya koyuyor.

Bugün on ülkenin topraklarından geçen Tuna Nehri, Osmanlılar döneminde Avusturya'dan sonra Osmanlı sınırları içine giriyor ve tamamen Osmanlı toprakları üzerinden Karadeniz'e ulaşıyordu. Tarih boyunca parçalı bir hâkimiyet altında olan bu uzun su yolunun Budapeşte'den Karadeniz deltasına kadar tek bir güç olarak kontrol edilmesi, bölgeye mahsus güçlü bir donanma kurulmasını gerektirmişti.

@timasakademi

@timasakademi

[http://](http://www.timas.com.tr)

www.timas.com.tr

ŞARLMAN

Doç.Dr.Özlem Genç
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Kutsal Roma İmparatoru

768-814 yılları arasında yaşamış olan Frank lider Şarlman (Büyük Carolus), yalnızca bir devlet adamı değil, aynı zamanda yetenekli bir askeri lider olarak da tarih sahnesinde yer almıştır. 8. yüzyılın sonları ile 9. yüzyılın başlarında Frank Krallığı'nı genişletmek adına dört bir tarafa düzenlediği seferler, Avrupa'nın siyasi ve askeri yapısını büyük ölçüde şekillendirmiştir. Komutanlık vasıfları, stratejik planlamaları ve savaş alanındaki başarısı, kısa vadede Frank Krallığı'nın imparatorluk haline gelmesini sağlarken uzun vadede Kutsal Roma İmparatorluğu'nun temelini atmıştır.

Şarlman'ın en uzun süren ve en zorlu seferleri Saksonlara karşı yürüttüğü seferlerdir. 772 yılında başlayan bu seferler, yaklaşık otuz yıl sürmüştür. Saksonlar, dağınık kabilelerden oluşan, kaba ve inatçı bir halktır. Son derece dindar bir lider olan Şarlman, Saksonları Hristiyanlaştırmayı ve Frank egemenliğine sokmayı amaçlamıştır.

Uzun yıllar süren mücadeleler, isyanlar ve karşı saldırılar sonucunda, 804 yılında Sakson toprakları tamamen Frank topraklarına katılmıştır.

Bu seferlerde Şarlman'ın en dikkat çeken yönlerinden biri, sert cezalar ve sürgünler uygulayarak isyanları bastırma konusundaki kararlılığıdır. Özellikle 782`de isyan eden Saksonlardan 4.500 tanesini Verden Kasabası`nda topluca öldürülmesi Verden Kasabası olarak anılmasına neden olacaktır.

İber Yarımadası'nda Araplara karşı düzenlediği 778 yılındaki sefer, Şarlman'ın askeri hayatındaki en önemli başarısızlıklardan biridir. Zaragoza'yı ele geçirme girişimi başarısız olmuş, yeğeni olduğu düşünülen Frank Komutan Roland liderliğindeki artçı birliği, dönüş yolunda Pireneler'den geçerken, Bask direnişçileri tarafından pusuya düşürülmüştür. Bu olay, Roncevaux Geçidi Baskını olarak bilinmekte ve Fransa tarihinin önemli edebi yapıtlarından birine, 11. yüzyılda yazılan Roland Destanı adlı epik şiire konu edilmektedir. Şarlman bu başarısızlığa rağmen İspanya'daki Müslümanlara karşı savaşmaya devam etmiş ve 801 yılında Barselona'yı fethederek Hristiyanların kontrolüne geçirmiştir.

İtalya'daki seferleri de Şarlman'ın askeri yeteneklerini ortaya koymuştur. Lombard Krallığı'na karşı 773-774 yıllarında düzenlediği seferler sonucunda, Lombardları yenerek kendisini "Lombard Kralı" ilan etmiştir. Papalığın çağrısıyla Roma'ya ilerleyen Şarlman, böylece Orta Çağ Avrupası'nın en güçlü hükümdarlarından biri haline gelmiştir.

Doğu sınırlarını güvence altına almak amacıyla Avarlar karşı da başarılı seferler düzenlemiştir. 796 yılında Avarların başkentini ele geçirerek Avrupa'daki varlıklarını büyük ölçüde sona erdirmiştir.

799 yılında Papa III. Leo`yu içine düştüğü zor durumdan kurtarmış ve bizzat Roma`ya giderek papayı makamına iade etmiştir. Bu olayın hemen sonrasında 25 Aralık 800 tarihinde, Papa III. Leo tarafından, Aziz Petrus Bazilikası'nda imparator ilan edilmiştir. 476'dan bu yana ilk kez bu unvanı alan Şarlman, Doğu Roma İmparatorluğu'nun batıdaki rakibi haline gelmiştir.

Şarlman'ın askeri başarıları, sadece savaş alanındaki yetenekleriyle değil, aynı zamanda disiplinli ordusu, lojistik desteği ve fethettiği bölgelerde kurduğu yönetim sistemiyle de ilişkilidir. Onun stratejik zekâsı, Avrupa'nın siyasi yapısını yeniden şekillendirmiş ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun temelini atmıştır.

Prof.Dr.Alparslan Demir

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

YAVUZ SULTAN SELİM

9. Osmanlı Padişahı

Yavuz Sultan Selim, savaşlarında aldığı kararlarla karakterini ortaya koymuştur. Yavuz, Şah İsmail ile savaşmak üzere Çaldıran'a giderken Şah'ın, Osmanlı ordusunun geçeceği yerlerdeki mahsul, otlak ve meskenleri yakması sebebi ile ordu sıkıntı içinde ilerliyordu. Yorgun asker eskimiş yırtık ayakkabılarını tüfeklerin ucuna takıp yürüyor, bir şekilde isyanını ifade ediyordu. Sultan'ın musahiplerinden Hemdem Paşa'yı geri dönmeye ikna etmek için sultanın huzuruna gönderdiler. Sultan Selim kararlılığını göstermek adına Hemdem Paşa'yı orada öldürüp ve yeniçerilerle de sert ve etkili bir konuşma yapıp ordunun hareketini planladığı doğrultuda devam ettirmiştir. Nihayetinde Çaldıran seferi kazanıldı.

Yavuz, Tebriz'den ayrılıp kışı Karabağ'da geçirmek istedi. Bu kararını divanda açıkladı ama Piri Mehmed Paşa dışında kendine taraftar bulamadı. Askerler de kalmak istemediklerini Anadolu'ya dönmek istediklerini söylediler. Bu durumdan hiç hoşnut olmayarak baharda dönmek niyeti ile Amasya'ya yola çıktı. Dönüş yolunda açlık iyice etkisini göstermiş, mevsim şartları muhtemelen daha da zorlaştırmıştı.

Böyle bir sıkıntının içinde askerlerden bazıları güzergahtaki köyleri ve evleri yağmalamışlardı. Bunu haber alan Yavuz, Dukakinoğlu Ahmed Paşa'yı ve Hersekzade Ahmed Paşa'yı askeri amirleri tecziye etme usulüne göre başlarına çadırlarını yıktırıp azletmişti.

Amasya'da bazı eşkıyaların kışkırtmasıyla Piri Paşa'nın ve padişah hocası Halimi Çelebi'nin evleri yeniçeriler tarafından basılıp eşyaları ve malları yağmalandı. Bu işe karışan askerler cezalandırılarak kılıçtan geçirildi.

Bilindiği gibi Fatih devrinden sonra Divan haftada dört gün toplanmaktaydı. Divan toplantıları sultanlar tarafından nadiren terkedilirdi. Fakat Yavuz Sultan Selim vezirlerine kızdığına divanı toplamaz, divanı kursa bile vezirlerini huzuruna kabul etmezdi. Doğu Anadolu'da gerçekleşen bazı fetihlerin ardından Yavuz Sultan Selim 15 Temmuz 1515 tarihinde İstanbul'a döndükten sonra 23 Temmuz tarihine kadar (8 gün) divan toplamadı. Yavuz Sultan Selim, Amasya'da yeniçerilerin sergiledikleri fenalıkların peşindeydi. Bu toplantılarda Piri Paşa ve Halimi Çelebi'nin evlerini kimin bastırdığını, o fenalıklara yeniçerileri kimin teşvik ettiğini tahkik ediyordu. Amasya'da yeniçerilerin gerçekleştirdiği şenaatin, fesadın arkasında kimin olduğunu söylemezlerse saltanatı terk edeceğini bildirdi. Yeniçeriler yapılan tahkikatta Yavuz'a kendilerini azmettirenlerin isimlerini vermişlerdi: İskender Paşa, Sekbanbaşı Balyemez Osman, Tacizade Cafer Çelebi. Bu isimler idam edildi. Muhtemeldir ki Yavuz, Mısır seferine çıkmadan evvel İran seferinde yaşananların benzerini yaşamamak için sefer öncesi asker içindeki bu temizliği yapmak istemiştir.

Sultan Selim daima temkinli, ihtiyatlı ve hazır bir planla hareket etmekteydi. Örneğin Mısır seferi için İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Memlûklere açacağı savaşı sezdirmemek, İran'a yönelik bir sefer olduğunu düşündürmek için Sultan Gavri'ye onun kendisinin babası olduğunu, kendisine dua etmesini yazdığı saygı dolu mektuplarla hediyeler yolladı. Yalnızca ona değil Memlûk beylerine ve halifeye de çeşitli hediyeler yolladı. Böyle hileli bir yola başvurmıştu, çünkü Memlûklerin kendisini arkasından vuracağını haberini almıştı. Bu güven veren hareketleri sayesinde Safevî-Memlûk ittifakına engel olmuştu. Yavuz Sultan Selim, Ridaniye savaşına giderken Çaldıran savaşında Sivas'a bıraktığı gibi bu kez de doğu sınırının güvenliği için ordusunun yarısını geride bırakmıştı.

Yunus Paşa'nın Mısır seferinden dönüş yolunda aniden katledilmesi de Yavuz Sultan Selim'in iyi gözlem yapan, ileri görüşlü, sezgileri kuvvetli ve gözlemlerine göre plan üretebilen bir kişiliğe sahip olduğunun göstergesidir. Sultan Selim, fıtratının ona verdiği isim olan Yavuz'un bazı davranışlarının kötü sonuçlarından etkilenmiş midir? Dukakinzade'nin ardından bir teessüf çekip "Dukakîn-oğlu'na hayf oldu âh" dediği gibi üzülmüş müdür Ahmed'in, Korkut'un, Musahibi Hemdem'in ardından bilinmez ama insanları mutlu edip büyük üzüntülerinin hatırasını silen bir bitki tohumundan ara sıra yediği doğru ise onu üzen hatıralar olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Hoca Sadeddin Efendi kaleme aldığı eserinde Yavuz'un en büyük eğlencesinin savaş olduğunu, en şiddetli savaşlarda bile gözünde korku görülmediğini, hatta neşe içinde savaş meydanında dolaştığını yazar.

Yavuz Sultan Selim, sert mizaçlı, çabucak hiddetlenmeye müsait bir yapıda olsa da merhamet duygusundan uzak değildi. İlk kez Yavuz tarafından cuma günleri ve iki bayramda insanların kedilere yardımında bulunmalarını buyurduğu rivayet edilmektedir. Tüm bu olaylar incelendiğinde aslında Yavuz Sultan Selim'in devletin bekası için kesin çözümler ürettiği ve çok düşünüp kesin karar verdiği anlaşılmaktadır.

(Sakarya)

(90) 264 278 56 39

değişim[®]
yayınları

P.T.T. Sok. No: 3 Adapazarı / Sakarya

SULTAN ALP ARSLAN

Büyük Selçuklu Devleti'nin 2. Hükümdarı

Sultan Alp Arslan, Büyük Selçuklu Devleti'nde 1063-1072 yılları arasında hüküm sürmüş Türk tarihinin önemli hükümdarlarından biridir. Alp Arslan, Selçukluların atası Selçuk Bey'in torunlarından Çağrı Bey'in oğlu olup Sultan Tuğrul Bey'in vefatı üzerine giriştiği saltanat mücadelesini kazanarak başkent Rey'de tahta oturmuştur. Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırlarının genişletilmesi ve devletin adının tüm dünyaya duyurulmasında önemli katkıları olmuştur. 1072 yılında çıktığı Batı Türkistan seferinde beklenmedik bir şekilde ve erken denilebilecek bir yaşta hayatını kaybetmiştir.

Sultan Alp Arslan çok küçük yaşlarda silahşor olmuş ve çocuk denecek yaşta kumandan mevkiine yükselmiş, ordular sevk ve idaresine başlamıştı. Ağustos 1043 tarihinde, Selçuklu Devleti'nin Doğu topraklarında Melik olarak görev alan Çağrı Bey hastalanınca bu durumu fırsat bilen Gazneliler Devleti Sultanı Mevdûd (1041-1049), Belh ve Toharistan'ı geri almak için bölgeye ordular sevk etti. Melik Alp Arslan bu sıralarda henüz 14-15 yaşlarında idi. Selçuklu ordusunun başında süratle Belh'e gelen Alp Arslan hemen Gazneliler ordusuna hücum ederek rakibini büyük bozguna uğrattı.

Sultan Alp Arslan "çok cesur" (cesaret babası) anlamına gelen "Ebû Şücaa" künyesini gerçekten de hak edecek kadar gözü pek bir liderdi. Bu durum onun Melik Kutalmış ile giriştiği saltanat mücadelesi sırasında açıkça görülmektedir. Kutalmış karargâh kurduğu bölge ile Alp Arslan'ın gelmekte olduğu istikâmet arasında ve onun geçmeye mecbur olduğu Abdullahâbâd ve Milh vâdisine su akıtmıştı.

Bu vâdiye su verilince artık içine girilemez bir bataklık hâline geldi. Savaş meydanına gelen Alp Arslan, başka yol bulamayınca atını bataklığın içine doğru sürdü ve kamçısıyla askerine de ilerleme işareti verdi. Alp Arslan ordusu ile sâlimen karşı tarafa geçti ve Kutalmış'ın ordusu ile savaşa tutuştu.

Alp Arslan'ın cesur kişiliğine bir başka örnek de Malazgirt Savaşı'nda beyaz bir elbise giyip "Ölürsem kefenim bu olsun" diyerek askerin arasında ön saflarda savaşması, Selçuklu ordusundan kat be kat daha fazla sayıda olan Bizans ordusuna karşı mücadeleye girişmesidir. Muharebe öncesinde yaptığı etkileyici konuşma başarılı bir hatib olduğunu gösterir.

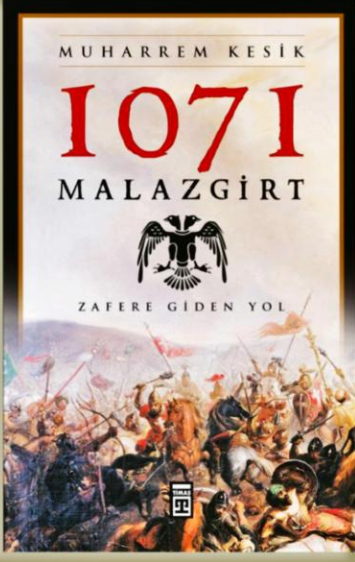
Sultan Alp Arslan mert birisi idi ve mert insanlara karşı da her zaman bağışlayıcı olmuştur. Malazgirt Savaşı sonucunda eline tutsak düşen rakibi Bizans İmparatoru Romanos Diogenes'e, savaşı kazanması halinde kendisine nasıl bir ceza uygulayacağını sorması üzerine Romanos: "Çok fena şeyler, sana zulüm ve işkence edecektim" deyince Sultan Alp Arslan, böyle dürüst ve mert bir adamın öldürülmesi doğru olmaz diyerek dürüstlüğe ve mertliğe verdiği değeri göstermiştir.

Sultan Alp Arslan adaletli ve insaflı bir liderdi. Has gulâmlarından birinin bir gün bir köylü kadından bir etek (izar) gaspettiğini öğrenince bu gulamını yakalatıp derhal idam ettirdi. Bunu duyan asker ve halk da başkalarının mallarına el uzatmaktan ve saldırmaktan çekindi. Sultan Alp Arslan çok sadaka verirdi. Ramazan ayında 15.000 dinar sadaka dağıtırdı. Dîvânında ülkesinin her tarafındaki pek çok fukaranın adı kayıtlı olup bunlara yardım için maaş ve tahsisat ayırırmıştı.

Sultan Alp Arslan etrafındaki tecrübeli insanların görüşlerine değer veren bir hükümdardı. Melik Kutalmış ile yaptığı saltanat mücadelesini kazandıktan sonra onun oğullarını tutsak olarak ele geçirmişti. Vezîr Nizâmü'l-Mülk onu affa ve merhamete davet etti. Alp Arslan da Nizâmü'l-Mülk'ün görüşünü uygun bularak onları öldürmekten vazgeçti.

Sultan Alp Arslan her atıldığı tehlikeli sefer sırasında kendine emri Hâk vâki olursa yerine Melikşâh'ın geçirilmesini adamlarına sürekli vasiyet ederdi. Bu durum devletin başsız kalıp kaos ortamına sürüklenmesine karşı bir önlem aldığını ve böylece onun tedbirli bir hükümdar olduğunu ortaya koymaktadır.

Malazgirt'in Kahraman Kumandanı Sultan Alp Arslan'ın, iyi bir hatib, cesur, mert, muzaffer, adaletli, tedbirli (Melikşâh'ı veliaht bırakması), kararlı, dindar, ahlaklı, sabırlı, merhametli, sözüne sadık, dürüst, düşmanlarına bile saygılı, etrafındaki tecrübeli insanların görüşüne değer veren, kısaca bir liderde bulunması gereken üstün vasıflara haiz biri olduğu anlaşıyor.

Bu eser, Ortaçağ İslam tarihi ve Selçuklu tarihi üzerine yetkin bir isim olan Prof. Dr. Muharrem Kesik tarafından kaleme alınmış çok iyi bir çalışma. Malazgirt Zaferini tüm yönleriyle ortaya koyuyor. Okuyucuların doğru ve tatmin edici bilgiye ulaşmasını sağlıyor.

Selçukluların Haçlılarla İmtihani, Selçukluların bir Türk-İslam devleti olarak Hristiyan Haçlı ordularına karşı, Anadolu, Suriye ve Filistin topraklarını korumak ve Müslümanların izzet-i nefsinin ayakta tutmak için verdiği mücadeleyi anlatmaktadır.

@timastarih

@timastarih

http://

www.timas.com.tr

BELISARIUS

Dr. Öğr. Üyesi Süha Konuk
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

6. yüzyıl Bizans Generali (505-565)

Belisarios, İmparator I. Ioustinianos devrinin (525-565) ve tüm geç antik çağın en meşhur generallerinden biridir. Günümüzde Bulgaristan sınırlarında yer alan Separeva Banya kasabasında (antik Germana) 500 ile 505 yılları arasında bir tarihte doğmuş olmalıdır. Ailesi ve ilk yılları hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. İmparator Ioustinianos'un hükümdarlığı başladıktan kısa bir süre sonra onun yakın hizmetine girmiş, 526'da Mesopotamia ordularının komutanı ve 529'da da tüm doğu ordularının generali olmuştur. (magister militum per Orientem) Bu noktadan sonra da icraatları onun özel sekreterliğini yapan VI. yüzyılın büyük tarihçisi Prokopios'un kaleminden günümüze ulaşmıştır.

530 yılında Dara'da Sasanileri yenilgiye uğratmış, 532'de başkent Konstantinopolis'te imparatoru az kalsın tahtından edecek olan Nika isyanını bastırmıştır.

Akabinde Ioustinianos'un Roma imparatorluğunun restorasyonu projesinin en önemli figürü haline gelen Belisarios, bu doğrultuda seferler icra etmiştir. 533-34'te Kuzey Afrika'daki Vandallara karşı başarılı bir seferle Vandal krallığına son vermiş ve Kartaca'yı ele geçirmiştir. 535 yılında İtalya üzerine sefere girişen Belisarios önce Sicilya'yı, ardından Napoli ve eski başkent Roma'yı ele geçirmiştir.

540'ta önemli Ravenna kentinin de Bizans'ın hakimiyetine girmesiyle İtalya'daki Ostrogot hakimiyetine en büyük darbe vurulmuş ve yarımadanın stratejik şehirleri yeniden imparatorluğun kontrolüne girmişti.

Ne var ki Belisarios'un birbiri ardına kazandığı zaferler onu İtalya'da popüler bir figür haline getirdi ve muhtemeldir ki bu sebeple Ioustinianos tarafından başkente geri çağırıldı. Bir sene sonra Sasani cephesine döndüyse de kayda değer bir başarı elde edemedi. 544 yılında Ostrogotlar İtalya'da Totilla liderliğinde yeniden saldırıya geçtiklerinde Belisarios ikinci kez burada görevlendirildi. Fakat Ioustinianos bu kez Belisarios'un birlikleri için daha cimri davrandı ve onu yeterince desteklemedi.

Buna rağmen Roma'yı korumayı başarsa da Ostrogot tehlikesini kesin olarak ortadan kaldıramadı. 548 yılında da tekrar görevinden alındı. İmparatorun gözünden bir kez daha düşen Belisarios 559 yılında sürpriz bir şekilde başkenti kuşatan Kutrigurlara karşı yeniden göreve çağırıldı ve bu tehlikeyi de bertaraf ettiyse de imparator tarafından yine takdir görmedi. Generalin son yıllarına dair çağdaşı çok az kayıt bulunmaktadır.

Belisarios'a 562'de imparatora karşı suikast suçlamasında bulunduğu, kısa bir ev hapsinde tutulduğu ancak sonrasında suçsuzluğu anlaşılarak iade-i itibar edildiğine dair kayıtlar mevcuttur. Muhtemelen 565 yılı başlarında her zaman sadık kaldığı imparatorundan birkaç ay evvel Konstantinopolis'te hayatını kaybetmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Metin Aydar
Erzurum Teknik Üniversitesi

FÂZIL AHMED PAŞA

Osmanlı Sadrazamı

Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemlerinden biri olan 17. yüzyılın ikinci yarısında görev yapan Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa, devlet yönetiminde önemli askerî zaferlere imza atmış bir devlet adamıdır. Köprülü ailesinin sadrazamlık mirasını devam ettiren Fâzıl Ahmed Paşa, devletin yönetim yapısını güçlendirmesinin yanı sıra Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki nüfuzunu artıran savaşlarıyla dikkat çekmiştir.

1635 yılında dünyaya gelen Fâzıl Ahmed Paşa, Osmanlı yönetiminde etkili bir aileden gelmekteydi. Babası, Osmanlı Devleti'nin güçlü sadrazamlarından biri olan Köprülü Mehmed Paşa'dır.

Köprülüzâde, iyi bir eğitim alarak yetişmiştir. Zekâsı, ilmî ve yeteneği sayesinde "Fâzıl" (bilge, erdemli) unvanıyla anılmış ve bu lakap, onun ismiyle özdeşleşmiştir. Babasının sadrazamlığı döneminde idari işlerde bulunarak tecrübe kazanan Fâzıl Ahmed Paşa, onun vefatının ardından 1661 yılında Osmanlı tahtında bulunan IV. Mehmet tarafından sadrazamlığa getirilmiştir.

Fâzıl Ahmed Paşa, sadrazamlığının ilk yıllarında Osmanlı-Avusturya ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamıştır. 1663 yılında Avusturya'ya karşı sefere çıkarak Uyvar Kalesi'ni fethetmiştir. Bu fetih, Osmanlı'nın Macaristan üzerindeki hâkimiyetini pekiştirmiştir. 1664 yılında yapılan Saint Gotthard Savaşı'nda Osmanlı ordusu önemli kayıplar vermişse de diplomatik bakımdan kazançlar sağlayan Vasvar Antlaşması imzalanmıştır.

Fâzıl Ahmed Paşa'nın en büyük askerî başarılarından biri de Girit Seferi'dir. 1645'te başlayan Osmanlı-Venedik Savaşı, Girit Adası'nın tamamen ele geçirilmesini hedeflemekteydi. Ancak uzun yıllar süren kuşatmalara rağmen Venedikliler direnmeye devam etmişti. Sadrazamlık döneminde bu meseleyi kökten çözmeye karar veren Fâzıl Ahmed Paşa, 1666 yılında büyük bir sefere çıkarak Kandiye (Heraklion) Kalesi'ni kuşatmıştır. Üç yıl süren kuşatma sonunda 1669 yılında Venedikliler teslim olmuş ve Girit Adası Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Bu zafer, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki gücünü perçinlemiş ve Venedik ile olan uzun süren çatışmalara son vermiştir.

Sadrazamlığı döneminde Osmanlı'nın Doğu ve Batı sınırlarında genişlemeye yönelik politikaları devam etmiştir. 1672 yılında Osmanlı-Lehistan savaşı patlak vermiş ve Osmanlı ordusu Kaniçe Kalesi'ni ele geçirmiştir. Bunun sonucunda Bucaş Antlaşması imzalanmış ve Osmanlı, Podolya topraklarını ele geçirerek büyük bir stratejik kazanım elde etmiştir. Ancak Lehistan'ın antlaşmayı tanımaması yeni çatışmalara yol açmış ve Osmanlı ordusu 1676 yılına kadar Lehistan'a karşı mücadeleye devam etmiştir.

Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadrazamlığı, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki gücünü muhafaza ettiği ve yeni fetihlerle genişlemeye devam ettiği bir dönem olmuştur. Onun yönetimi sırasında yapılan askerî seferler ve diplomatik başarılar özellikle Batı'da büyük bir yankı uyandırmıştır.

O hem askerî hem de diplomatik alanda kazandığı başarılarla Osmanlı'nın Avrupa'daki gücünü devam ettirmiş, devletin iç yönetiminde merkezi otoriteyi sağlamlaştırmıştır. 1676 yılında henüz genç bir yaşta iken hastalığı nedeniyle vefat eden Fâzıl Ahmed Paşa, Osmanlı yönetiminde iz bırakan en önemli sadrazamlardan biri olarak Osmanlı tarihindeki yerini almıştır.

Sehriye Şahin

Tarihçi / Yazar / Doktorant

HANNİBAL BARCA

Kartacalı General

Hannibal Barca, antik dünyanın en önemli askerî figürlerinden biri olarak kabul edilir. İÖ 247-183 yılları arasında yaşamış olan bu Kartacalı komutan, özellikle II. Roma-Kartaca Savaşı (İÖ 218-201) sırasında Roma Cumhuriyeti'ne karşı yürüttüğü askerî seferlerle tarihe geçmiştir. Hannibal'ın komutanlık kariyeri, yalnızca taktiksel başarılarıyla değil, aynı zamanda stratejik vizyonu, lojistik becerileri ve askerî psikolojiye hâkimiyetiyle de dikkat çeker. Bu yazıda, Hannibal'ın komutanlık yetenekleri, özellikle Alpler'i geçişi ve Cannae Muharebesi gibi kritik olaylar üzerinden analiz edilecek ve onun askerî dehasının temel unsurları incelenecektir.

Hannibal'ın komutanlık kariyerinin en dikkat çekici yönlerinden biri, Roma'ya karşı yürüttüğü seferlerde gösterdiği stratejik öngörüdür. Hannibal, Roma'yı doğrudan İtalya topraklarında vurarak, onun müttefiklerini zayıflatmayı ve Roma'nın siyasi ve askerî gücünü baltalamayı hedeflemiştir.

Bu strateji, geleneksel savaş anlayışının ötesinde, düşmanın psikolojik ve siyasi zaaflarını hedef alan bir yaklaşımı yansıtır. Alpler'i geçerek İtalya'ya ulaşması, bu stratejinin en cesur ve en riskli adımıdır. Bu hareket, yalnızca coğrafi bir engelin aşılması değil, aynı zamanda lojistik ve askerî disiplin açısından da büyük bir başarıdır.

Hannibal, yaklaşık 50.000 asker, 9.000 atlı ve 37 fille başladığı bu zorlu yolculukta, doğa koşullarına ve düşman saldırılarına rağmen ordusunu İtalya'ya ulaştırmayı başarmıştır. Bu başarı, onun liderlik ve organizasyon becerilerinin bir göstergesidir.

Hannibal'in komutanlık dehası, özellikle Cannae Muharebesi'nde (İÖ 216) kendini göstermiştir. Bu muharebe, askerî tarihin en büyük taktiksel zaferlerinden biri olarak kabul edilir. Hannibal, sayıca üstün olan Roma ordusunu, kısaç taktığıyla kuşatarak neredeyse tamamen imha etmiştir. Bu taktik, merkezde zayıf bir savunma hattı oluşturup düşmanı içeri çekmek ve ardından kanatlardan hızlı bir şekilde kuşatma hareketi gerçekleştirmek üzerine kuruluydu. Bu strateji, yalnızca Roma ordusunun fiziksel olarak yenilmesine değil, aynı zamanda moral ve psikolojik olarak da çökmesine neden olmuştur. Cannae Muharebesi, askerî tarihçiler tarafından hâlâ bir "mükemmel taktik" örneği olarak incelenmektedir.

Ancak Hannibal'in başarıları, yalnızca taktiksel zaferlerle sınırlı değildir. Onun liderlik anlayışı, askerlerine olan güveni ve onların moralini yüksek tutma becerisi de dikkat çekicidir. Hannibal, ordusunu yalnızca bir savaş makinesi olarak değil, bir birlik olarak görüyordu. Bu nedenle, askerlerinin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına büyük önem veriyordu. Özellikle Alpler'i geçişi sırasında, zorlu koşullara rağmen ordusunu bir arada tutmayı başarması, onun liderlik vasıflarının bir göstergesidir.

Sonuç olarak, Hannibal Barca, antik dünyanın en büyük askerî dehalarından biri olarak kabul edilir. Onun komutanlık kariyeri, stratejik vizyonu, taktiksel zekâsı ve liderlik becerileriyle öne çıkar. Alpler'i geçişi ve Cannae Muharebesi gibi başarılar, onun askerî tarihteki yerini sağlamlaştırmıştır. Hannibal'in mirası, yalnızca antik dünyada değil, modern askerî strateji ve liderlik çalışmalarında da etkisini sürdürmektedir. Onun hayatı ve başarıları, askerî tarih ve strateji alanında çalışanlar için hâlâ önemli bir referans noktasıdır.

SULTAN 1.MURAT HÜDAVENDİGAR

3. Osmanlı Padişahı

1326 doğumlu olan I. Murat Orhan Bey'in ikinci oğludur. Ağabeyi Süleyman Paşa ölümünden önce Osmanlıların Rumeli akıncı güçlerinin kumandanı idi. Bir kazayla ölmeseydi belki Orhan Bey'den sonra tahta o geçecekti. I.Murat'ın İbrahim, Halil, Sultan, Kasım isimdeki kardeşleri siyasi rol üstlenmemiştir. Annesi Nilüfer Hatun'dur. Bilinen eşleri Türk asıllı Gülçiçek Hatun, Bulgar kralı İvan Aleksandr'ın kızı Prenses Marya'dır. Ayrıca Köstendil Bulgar prensinin kızlarından birinin de I. Murat'ın eşi olduğu kaydı vardır.

1360- 1362 tarihleri arasında tahta çıktığı tahmin edilen Birinci Murat döneminde Osmanlı Devleti'nin kurumsal yapısı üç temel toplumsal güç üzerinde gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlisi ve merkezi nitelik taşıyan Osmanlı Hanedanı, ikincisi Selçuklu sonrasında toplumsal örgütlenmenin baş aktörü olan Ahilik, diğeri ise gaza ideolojisi etrafında Ankara'nın batı istikametinde fetih hareketini yürüten gazi -alp menşeli akıncı beyleridir. Devletin kurucusu Osman Bey de bu gazi – alplerden birisiydi.

Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar devletin eğitim, teşkilatlanma ve adalet işlerini hemen hemen tümüyle Ahi menşeli Çandarlı ailesinden gelen kadı askerler veya vezirler yürütmüştür.

Orhan Bey zamanında kurulmuş olan Balkan Akıncı Teşkilatı I. Murat döneminde de fetih hareketini sürdürdü. Fetih hareketi Sağ Kol, Orta Kol ve Sol Kol olmak üzere üç koldan yürütüldü.

Sağ Kol'un başında Mihaloğulları, Orta Kol'un başın da Paşa Yiğit Oğulları, Sol Kolun başında ise Evrenos oğulları bulunuyordu. Bu akıncı beyliklerinin her biri Balkan Uç beylikleri olarak Osmanlı'nın uç – sınır gücünü oluşturuyor ve fetih hareketini yürütüyordu. Bilinen bu üç beylikten başka, onlara bağlı veya onların kollarını teşkil eden başka beylikler de mevcuttu.

Meşhed'in Ebedi Bekçisi, Yüzyılların Hüzünlü Tanığı Dut Ağacı

Osmanlılar jeopolitik gerçeklere göre hareket ederek genişleme faaliyetini batı istikametinde yürüttüler. Orhan Bey zamanında Karacadağ'dan Edirne'ye kadar olan saha fethedilmişti. Edirne'nin fethedilmesi sırasında Orhan Bey vefat etti ve yerine Oğlu I. Murat geçti. I. Murat, Anadolu'daki genişlemesini barışçı çizgide gerçekleştirdi. Hamitoğullarını para karşılığında, Germiyonoğlu beyliğini akrabalık yoluyla Osmanlı'ya kattı. Kendisini Selçukluların varisi sayan Karamanoğulları ile savaşı engelleyemedi, 1387'de cereyan eden Osmanlı – Karaman savaşını kazandı; Rumeli'de olduğu gibi Anadolu'da da Osmanlı üstünlüğünü kabul ettirdi.

Edirne 1362'de fethedildikten sonra fetih hareketinin merkezi yapıldı. Murat Hüdavendigâr zamanında cereyan eden Sırpsındığı (1364), Çirmen (1372) ve I. Kosova Savaşları Osmanlıları bir dünya gücü haline getirdi. Bu savaşlar Hilal – Haç kavgası olarak yorumlandı; Osmanlılar karşılarında Katolik Papa'nın organize ettiği Haçlı ittifakını buldular. Osmanlılar önce Balkan, akabinde Avrupa karşısında tek başına mücadele ettiler. Türk ilerleyişi ve zafer çağı 1683 yılına kadar kesintisiz devam edecektir.

Birinci Murat Gazi ve Şehit bir padişah'tır. 1389'da cereyan eden I. Kosova savaşını kazanmış iken savaş meydanında kendini gizlemiş olan bir Sırp'ın ani saldırısıyla yaralandı ve şehit oldu. Kazanılan zafer, Murat'ın şehadetiyle mateme dönüştü. Padişah'ın ölümü orduda kargaşa yaratarak düşmanın toparlanması ve saldırmasına yol açacağı endişesiyle kardeşi Yakup Bey boğduruldu, oğlu Yıldırım Bayezid tahta çıkartıldı (1389).

Birinci Murat'ın iç organları şehit olduğu Kosova sahrasında gömüldü. Kosova ovasındaki türbesi Balkanlardaki en önemli ziyaret yerleri arasındadır. Türbeye giderken takip etmek zorunda olduğunuz uzun cadde yolunun Gazi Padişah'ı şehit eden "Miloş Obilic" ismini taşıması hüznü veren gerçeklerden biridir.

Dr. Işık Eğrioğlu Ertekin
Trakya Üniversitesi

NAPOLYON BONAPART

Fransa İmparatoru

Tarihte yalnızca siyasi ve sosyal dönüşümlere değil, aynı zamanda askeri stratejilere de yön veren isimlerden biri olan Napolyon Bonapart, modern savaş anlayışının temellerini atan komutanlardan biridir. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında Avrupa'yı kasıp kavuran Napolyon Savaşları'ysa, taktiksel yenilikler ve ordularını yönetme biçimi bağlamında, sonraki yüzyıllarda birçok askeri doktrine ilham kaynağı olmuştur.

NAPOLYON'UN ASKERİ DEHASI

Napolyon'un askeri başarısının temelinde koordinasyon, lojistik üstünlük ve stratejik planlama yatmaktadır. Geleneksel savaş anlayışını değiştiren en önemli unsurlardan biri, kitlesel orduların süratli ve etkili bir şekilde hareket etmesini sağlayan système de corps d'armée (Kolordu sistemi)'dir. Bu sistem, ordunun birbirinden müstakil ama koordine halde ilerleyen kolordulara bölünerek idaresi anlamına gelir ve Fransız ordusuna, düşmanına karşı hem esneklik hem de sürat avantajı sağlar.

Napolyon'un askeri stratejisinin temel taşlarından biri olan manœuvre en position centrale (merkezî mevki manevrası) ise, düşman kuvvetlerini ayrı ayrı yenilgiye uğratma esasına dayanır. Bu taktik, iki veya daha fazla düşmanla savaşırken ordular aralarındaki stratejik bir noktaya taarruzla başlar. İlk olarak, daha zayıf ve kritik konumdaki düşman kuvvetine hızla, tüm gücüyle saldırarak etkisiz bırakır, ardından hızla yön değiştirerek diğer düşman ordusuna yönelir. Bu süreçte temel amaç, iki düşman ordusunun bir araya gelerek sayısal üstünlük kurmasını engellemektir. Napolyon, özellikle İtalya Seferi (1796-1797) ve Austerlitz Savaşı (1805)'nde bu taktiği ustalıkla kullanmış, ordusunu zayıf göstererek düşmanı merkeze çekmiş, ardından hızlı bir karşı taarruzla düşman kanatlarını çöktürmüştür. Bu strateji, düşmanın moralini kırarken Fransız ordusuna esneklik ve hız avantajı sağlamıştır.

Ancak elbette bu manevranın başarısı, hızlı bir koordinasyon ve güçlü lojistik destek gerektirir. Aksi halde ordu, iki cephe arasında sıkışma riskiyle karşı karşıya kalabilir. Napolyon'un merkezî mevki taktiği, yalnızca kendi dönemini değil, sonraki yüzyılların askeri doktrinlerini de etkilemiş; Alman Genelkurmayı'nın stratejileri ve Blitzkrieg (Yıldırım Harbi) gibi modern savaş taktiklerine ilham kaynağı olmuştur.

Napolyon'un savaş alanındaki başarısı yalnızca taktiksel ustalığı ile sınırlı değildir. Aynı zamanda lojistik ve organizasyonda da devrim niteliğinde değişiklikler yapmıştır. Büyük orduların iâşesi ve ikmal hatları arasında koordinasyon, savaşın sonucunu belirleyen en kritik unsurlar arasındaydı. Napolyon, bu bağlamda orduda müstakil bir ikmal ve lojistik sınıfı (Train des équipages militaires) teşkil ederek kayıpların sürekli olarak ikmal edilmesini sağladı.

Tüm bunların yanı sıra Fransız ordusunda subay yetiştirme sistemini geliştirerek disiplinli ve eğitilmiş bir komuta kademesi oluşturdu. Yüksek bir hitabet kabiliyetine sahip Napolyon'un, büyük savaşlar öncesinde, sırasında ve sonrasında yaptığı etkileyici konuşmalar, ordusunu savaş alanında daha dirençli hale getirdi ve askerın moral ve motivasyona özen göstermesini bildi.

ZAFİYETLERİ VE DÜŞÜŞÜ

Napolyon'un askeri dehası, Rusya Seferi (1812) sırasında lojistik hatalarının kurbanı olmuştur. Geliştirdiği ikmal sistemi Rusya Seferi için hantal kalmış, çetin kış şartlarının da etkisiyle Fransız ordusunun büyük kayıplar vermesine neden olmuş ve bu sefer, onun düşüşünün nedenlerinden biri sayılmıştır.

Ayrıca, İngilizlerin deniz hâkimiyeti, Napolyon'un kıta üzerindeki kontrolünü zorlaştırmıştır. Trafalgar Savaşı'nda (1805) muzaffer İngiliz amirali Horatio Nelson tarafından mağlup edilmesi, Napolyon'un denizlerdeki hareket alanını daraltmış ve Avrupa'daki projelerini sekteye uğratmıştır. Bu da onun, kara savaşlarına daha fazla odaklanmasına yol açmış, ancak nihayetinde kesin olarak mağlup olduğu Waterloo Savaşı'na (1815) yolu açmıştır.

SONUÇ

Napolyon Bonapart, askeri strateji ve taktikler konusunda devrim niteliğinde yenilikler getiren bir komutandı. Onun uyguladığı stratejiler, 19. ve 20. yüzyıl savaş doktrinlerine doğrudan etki etmiş ve modern kitle orduların oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Kolordu sistemi, manevra savaşı ilkesi ve lojistik organizasyon anlayışı, bugünün askeri doktrinlerinde hala incelenmektedir. Bugün dahi birçok askeri akademide, Napolyon'un savaş sanatı üzerine dersler verilmektedir ve onun savaş stratejileri, tarihte büyük bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Doç.Dr.Cuma Ali Yılmaz
Fırat Üniversitesi

BÜYÜK İSKENDER

Makedonya Kralı

Dünyanın en büyük askeri stratejistlerinden biri olan Büyük İskender'in krallığı, dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Makedonya kralı II. Philippos ve Olympias'ın oğlu olan Büyük İskender, 20 Temmuz 356 yılında dünyaya geldi. Doğum yeri II. Philippos'un devletinin başkenti ve hükümet merkezi olan Pella şehridir. İskender MÖ 336 yılında babası II. Philippos' un suikaste uğramasıyla, henüz 20 yaşında Makedonya tahtına oturmuştur. Yaklaşık 13 yıl süren hükümdarlığı süresince Makedonya'dan Hindistan'a kadar uzanan büyük bir imparatorluk kurmuştur.

Kısa sürede bilinen dünyanın neredeyse yarısını ele geçirmiştir. Günümüzde Büyük İskender hakkında yazanların çoğu, tarihsel gerçekliği anlatmaktan uzak efsanevi hikayelerden oluşmaktadır. Söz konusu hikayelerde Büyük İskender, mitolojik efsanelerin etkisiyle bir Achilleus reenkarnasyonu, şöhret ve ölümsüzlük arayışında irrasyonel bir genç olarak gösterilmektedir.

Ancak bu, tarihsel gerçekliği anlamaktan çok uzak bir yaklaşımdır. En kötüsü ise, İskender'in biyografisinin tarihten daha fazla öne çıkarılmasıdır. Günümüzde Büyük İskender hakkında yazılanların çoğu, İskender'i eylemleri, politikaları ve askeri başarılarıyla değerlendirmek yerine, efsanelere dayanan doğum hikayeleri, psikolojik yapısı, sosyal kimliği ve cinsel yönelimi ile öne çıkarmaktadır.

İskender'i ve onun askeri başarılarını kendi dönemi bağlamında değerlendirmek önemli olsa da düzenlediği seferlerin temel hedefleri ve askeri üstünlüğün anahtar unsurlarının (teknolojik farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda) binlerce yıl içinde dramatik biçimde değişmediğini unutmamak gerekir. Nitekim savaşın temel prensipleri Antik Çağlardan yirminci yüzyıla kadar değişmemiştir.

İskender, Antik Çağ'ın en bilgili ve en güçlü düşünürü olan, Aristoteles tarafından yetiştirilmiştir. Hocasından aldığı eğitim sayesinde özgür bir karakter kazanarak, stratejik kararlar almayı öğrenmiştir. İskender'in en büyük tutkusu yalnızca Perslerin, Orta Asya halklarının ve Hintlilerin birleştirici kralı olmak değil, sınırları bilinen bütün dünyanın kralı olmaktır. Doğu'ya düzenlediği seferlerin ardından Helenizm denilen yeni bir kültürel sentezin temellerini atmıştır. Söz konusu Doğu-Batı sentezini kurabilmek için, askerlerini Persli kadınlar ile evlenmeye teşvik etmiş, kendisi de Persli bir soylu kadın olan Roksana ile evlenmiştir.

İzlediği bu politikayla hem Yunan kültürü yayılacak hem de imparatorluk istikrarlı bir şekilde ayakta kalacaktı. Fakat İskender amacını tam manasıyla gerçekleştiremeden ölmüştür. Büyük İskender'in ölümü ciddi problemlere yol açmıştır. Kurduğu imparatorluk ölümüyle hemen parçalanmaya başlamıştır. Makedonya İmparatorluğu Büyük İskender'in generalleri arasında bölünmesinden Hellenizm devri krallıkları meydana gelmiştir.

Diadokhlar Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde, Yunan kültürü somut bir şekilde yerleşilen bölgelerde yayılmaya başlamıştır. Özellikle Diadokhların izlediği Yunan göçü politikası, Hellenizmin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Etkileri uzun yıllar sürecek Hellenizm krallıkları meydana gelmiştir. Hem Ptolemaioslar hem de Seleukoslar izlediği Yunan göç politikasıyla Hellenizm kültürünün yayılmasında önemli rol oynamışlardır.

Ancak bu krallıkların ömrü birbirinden farklı olmakla beraber, uzun olmamıştır. Helenistik krallıklar farklı zamanlarda Roma Devleti'nin hâkimiyetine girmiş ve Hellenizm Devrinin sonu başlamıştır. Ancak Hellenizm kültürü yüzyıllarca birçok medeniyeti etkisi altına almıştır.

Oğuz Yarlığaş

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

GAIUS IULIUS CAESAR

Roma'nın Efsanevi Komutanı

Fransız literatürünün etkisiyle ülkemizde daha çok bilinen adıyla Jül Sezar. Tarih sahnesinde pek az isim Gaius Iulius Caesar kadar büyük bir etki bırakmıştır. Roma'nın en parlak komutanlarından biri olan Caesar, yalnızca bir devlet adamı değil, aynı zamanda askeri dehasıyla da tarihe yön veren bir liderdi. Askeri alandaki başarısı, cesur stratejileri, hızlı karar alma yeteneği ve askerleriyle kurduğu güçlü bağ sayesinde Roma'yı en güçlü dönemlerinden birine taşıdı Caesar.

Caesar'ın askeri kariyeri, MÖ 58 yılında başlayan Galya Seferleri ile zirveye ulaştı. Sekiz yıl süren bu savaşlar, onun hem büyük bir komutan hem de usta bir stratejist olduğunu kanıtladı. Galya'daki kabileler, Roma'ya karşı birleşerek direnç gösterirken Caesar onları teker teker yenmeyi başardı.

Özellikle MÖ 52'de Alesia Muharebesi'nde, düşman tarafından kuşatılmasına rağmen uyguladığı çift hatlı savunma taktiği ile büyük bir zafer kazandı. Bu savaş, askeri tarihte ustaca planlanmış kuşatma ve karşı-kuşatma stratejileri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilir.

Caesar savaş meydanında yalnızca üstün taktikleriyle değil, askerleriyle olan ilişkisiyle de dikkat çekiyordu. Ordusunun içinde bir komutan olmaktan çok, onların bir lideri ve yol göstericisi olarak hareket etti.

Zorluklara ortak oldu, cephede askerleriyle birlikte yürüdü ve disiplin ile sadakati dengeleyerek onları motive etti. Askerleri ona o kadar bağlıydı ki, MÖ 49'da ünlü "Rubicon nehrini (Lat. Rubico) geçişi" sırasında hiçbir tereddüt göstermeden peşinden gittiler. Bu olay, Roma'da bir iç savaşın başlamasına yol açtı ve sonunda Caesar tek adam olarak iktidarı ele geçirmeyi başardı.

Caesar'ın askeri başarısı, yalnızca savaş meydanındaki zaferleriyle değil, aynı zamanda esneklik ve yenilikçi düşünme becerisiyle de şekillendi. Geleneksel Roma savaş taktiklerini geliştirerek, düşmanına göre değişen stratejiler uyguladı. Hızlı hareket eden lejyonları, etkili istihbarat kullanımı ve psikolojik savaş teknikleri ile Roma ordusunu rakipsiz hâle getirdi.

Gaius Iulius Caesar sadece başarılı bir siyaset adamı değil, aynı zamanda savaş alanında dehasını kanıtlamış bir komutandı. Onun liderliği, Roma'yı bir süper güç hâline getirdi ve askeri tarih açısından bugün bile incelenen bir miras bıraktı. Caesar adı MÖ 44 yılında ölümünden sonra Roma devletini yöneten imparatorların geleneksel unvanlarından biri haline geldi.

Hatta Avrupa'da daha sonra kurulan devletlerde de yöneticilerin ve imparatorların bir unvanı olarak yaşamaya devam etti. Fatih Sultan Mehmet de Kayzer-i Rum unvanını kullanmış, bu mirası akılcıca sahiplenilen devletler arasına bir süreliğine de olsa Osmanlıları da katmıştır.

Prof.Dr.Enis Şahin
Sakarya Üniversitesi

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu ve İlk Cumhurbaşkanı

Gazi Mustafa Kemal Paşa, yaygın ismiyle Atatürk, Cihan Harbiyle yok olmanın eşiğine gelmiş veya en iyi ihtimalle esarete veya manda altında olması plânlanan Türk Milleti'ni n kurtarıcısı ve Osmanlı devletinin küllerinden doğan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu cumhurbaşkanıdır. Kısa hayatına pek çok başarı sığdırmış, 21 yaşında Harp Okulu'nu bitirmiş, 35 yaşında Mirliva (tümgeneral) olmasından önce Çanakkale cephesinde 'Ben size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum!' diyerek, askerlik anlayışındaki stratejik dehasını ortaya koymuş, vatan müdafaasında umutsuzluğa yer olmadığını, en nihayetinde vatan için canın seve seve feda edilmesi gerektiğini öğretmiş, 38 yaşında bir milletin bütün mukadderatını ve geleceğini sırtlayarak Türk İstiklâl Savaşı'nı başlatmış, 39 yaşında Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni kurmuş, başkanlığını yapmış, 40-41 yaşlarında TBMM Başkanı ve Başkumandan unvanlarıyla 'Hattı-ı müdafa yoktur, sath-ı müdafa vardır, o sath bütün vatandır' düsturunu verdiği Sakarya Meydan Muharebesi ve 'Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir.

İleri!' emrini verdiği Büyük Taarruz'da askerlik sanatının şaheserlerini yaratmış ve nihayet 42 yaşında Türkiye Türklerinin en değerli varlığı, Türk Dünyası'nın gözbebeği olan Türkiye Cumhuriyeti'ne hayat vermiş büyük bir şahsiyet, en büyük kahramandır. 'Yurt savunması için mecburi değilse, savaş bir cinayettir' diyecek kadar ince ruhlu bir asker, bir barışseverdir.

Sadece büyük bir asker değil, dünyanın gördüğü en büyük devlet adamlarından birisidir. Cumhuriyeti ilân ettikten sonra, geri kalan 15 yıllık ömrünün tamamını, mensubu olmaktan büyük onur duyduğu milletin hizmetinde, onun çağdaş uygarlık seviyesini yakalaması ve o düzeyde kalması için mücadele vererek geçirmiştir. Milletini geri kalmışlıktan kurtarmak için, Tevhid-i Tedrisat ve Harf İnkılabı ile üniversiteler de dâhil olmak üzere modern bir eğitim sistemi kurmuş, kız ve erkek çocuklarının birlikte eğitim görmeleri için karma eğitim sürecine geçmiş, şer'iye mahkemelerini kaldırarak,

modern bir hukuk sistemi oluşturmuş, Medeni Kanun başta olmak üzere yeni kanunlar yapmak veya batıdaki güzel örneklerinden almak suretiyle en ileri hukuk sistemine geçmiş, bu suretle çağın en iyi ve en uzun süreyle uygulanabilen anayasalarından birisini yapmış, devlet sermayesinin temelini vergilerin oluşturduğunun bilincini unutmadan, vatandaşlarının ağır ekonomik yük altında ezilmelerini engellemek için ‘aşar’ gibi önemli vergilerden birisini kaldırmış, pek çoğu yabancıların elinde bulunan liman, denizcilik işletmeleri, taşımacılık ve demiryolu gibi önemli kurumları satın alarak millileştirmiş, toplumu modern görünüm ve düşünce sistemine ulaştırabilmek amacıyla kılık kıyafet devrimi yapmış, modern ölçü, uzunluk ve ağırlık birimlerini kabul etmiş, tekke, zaviye, türbe ve türbedarlık gibi bazı sıkıntılı alanlara müdahale etmiş, cemaat yapılanması gibi oluşumlara asla aman vermemiş,

uluslararası toplumla uyum sağlayacak ve milleti modernize edecek kanunları almakta tereddüt göstermemiş, kabotaj ve uluslararası antlaşmalarla Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası hukukunu en üst seviyede tutmuş, güvenlik amacıyla pek çok uluslararası antlaşma ve ittifaka/pakta imza atmış, ‘yurtta barış cihanda barış’ ilkesini hiç gözdardı etmemiş, barışçı olurken devletin milletin hiçbir hakkını başkalarına kaptırmamış, pek çok isyan ve başkaldırmada devlet otoritesini sağlama noktasında tavizsiz davranmış, ilk modern nüfus sayımının yapılmasını sağlamış, Türk Kadınına seçme seçilme hukuku da dâhil tüm haklarını kazandırmış, diktatörlük değil çoğulcu bir demokratik yapı oluşturabilmek amacıyla parlamenter sistemi kurmuş ve geliştirmiş, devletin Osmanlı’dan intikal eden köhne yapılarına son vererek, yeni ve modern kurumlar oluşturmuş, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarını kurarak, modern bir dille ve yeni bir tarih anlayışıyla gelecek nesiller için geçmişin sağlam bir surette inşasını sağlamış sadece Türkiye için değil insanlık için de önemli çalışmalar yapmış bir dünya lideridir.

Türk insanını ‘kulluktan kurtarmış’, ona yaratılmışların en şerefli olarak ‘insan olma, vatandaş olma hakkı’ kazandırmıştır. Yayınlanmış pek çok hatıra ve kitabının yanı sıra Nutuk adlı eseri, gerek Türkçe en çok basılan eser olmuş gerekse çok sayıda dünya diline çevrilerek önemli miktarlarda baskılar yapmıştır. Mete Han’dan Bumin Kağan’a, Çağrı Bey’den Alparslan’a, Ertuğrul Gazi’den Fatih’e, Yavuz’dan Kanunî’ye Türklerin gelmiş-geçmiş en büyük Başbuğu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, ‘Yaradılışında bir fevkaladelik varsa, o da Türk olarak dünyaya gelmemdir’ sözüyle Türklüğünden şeref duyarken, ‘Ne mutlu Türk’üm diyene!’ ifadesiyle de milliyetçilikte ayrımcı değil kapsayıcı bir bakış açısına sahip olduğunu göstermiştir.

Doç.Dr.Ensar Macit
Atatürk Üniversitesi

EMİR TİMUR

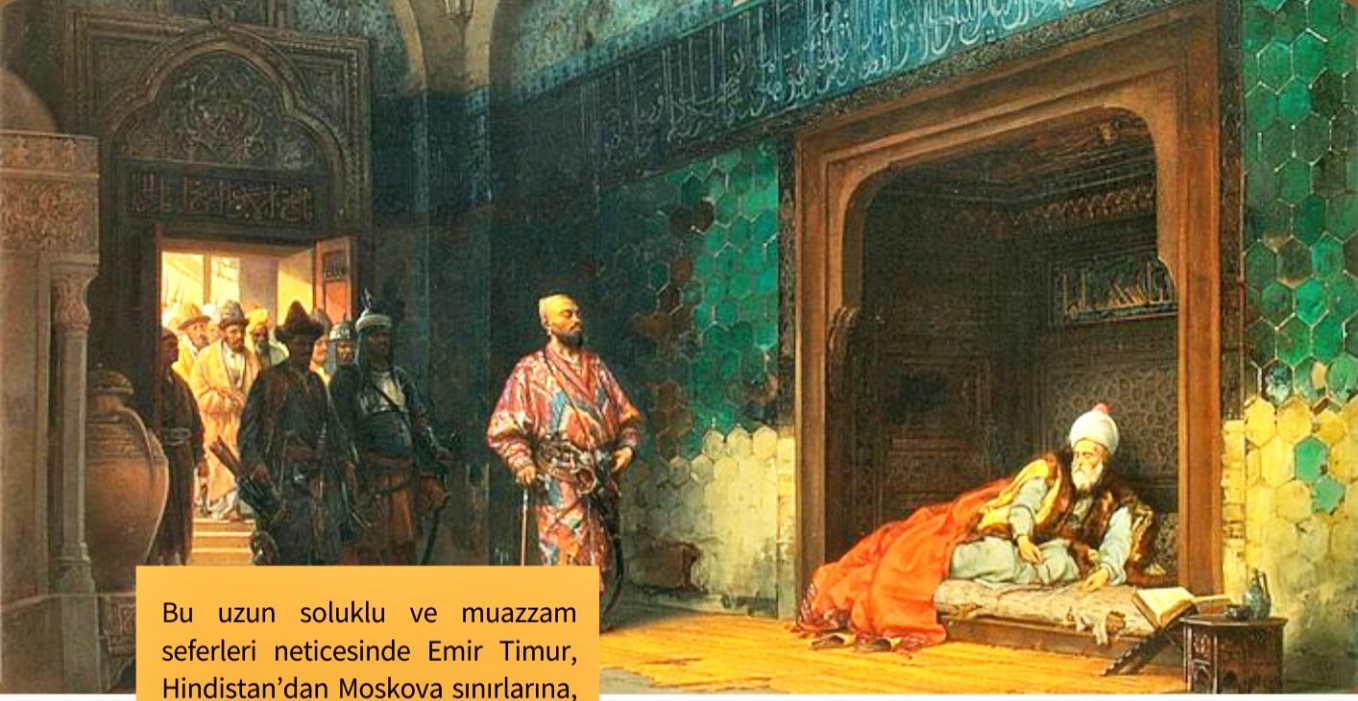
Timur İmparatorluğu'nun Kurucusu ve İlk Hükümdarı

Türk-İslam dünyasının en önde gelen hükümdarlarından olan Emir Timur aynı zamanda dünya tarihinin de en büyük fatihleri arasında yer alır. Barlas kabilesine mensup olan Emir Timur, 1336 yılında Keş (bugünkü Şehrisebz) şehri yakınlarındaki Hoca Ilgar Köyü'nde dünyaya geldi. Annesinin adı Tekina Hatun, babasının adı ise Turagay Bahadır idi. Kendisini Çağatay hanedanının mirasçısı olarak gören Emir Timur, 1370 yılında Mâverâünnehir'i ele geçirerek kendi adıyla anılacak olan devletini kurdu. O, Harezm'i ele geçirdikten sonra kaynaklarda "üç yıllık", "beş yıllık", "yedi yıllık" olarak geçen başarılı ve oldukça uzun soluklu seferler icra etti.

1386-1388 yılları arasında üç yıllık sefer adıyla Horasan'a yaptığı askerî harekât ile Azerbaycan'a hâkim oldu ve topraklarını Irak'a kadar genişletti. İlhanlıların zayıflaması ile Horasan'da kurulan "Tevâif-i Mülûk" hanedanlarından Kertler'i, Şîi Serbedârîler'i ortadan kaldırdı ve Toga Timurlu topraklarını ele geçirdi. Daha sonra kuzeye yönelerek 1391 yılında Kunduzca Savaşı'nda, ardından 1395 yılında ise Terek Savaşı'nda Toktamış Han'ı yenerek Altın Orda Devleti'ne ağır darbe indirdi.

1392-1397 tarihleri arasında beş yıllık sefer adıyla icra ettiği fetih harekâtı ile İran'daki diğer yerel hanedanları sindirmek istedi. Muzafferîler'i tarih sahnesinden sildi ve Celayirliler'in elinden Bağdad'ı aldı. 1398 yılında çıktığı Hindistan seferini 1399 yılında tamamladı ve elde ettiği büyük ganimetlerle 1399-1404 yıllarını kapsayan ve en uzun seferi olan yedi yıllık seferine çıktı.

Önce Memlûk Devleti'ni, ardından da 28 Temmuz 1402 tarihinde Ankara Çubuk Ovası'nda Osmanlı Devleti'ni mağlup etti. Savaşın neticesinde Osmanlı Devleti'ni fetret dönemine sürükledi. Bir yıla yakın Anadolu'da faaliyet gösteren Emir Timur, 1404 yılı itibarıyla geri dönüşü sırasında Gürcü ve Ermeni topraklarını da itaat altına aldı.

Bu uzun soluklu ve muazzam seferleri neticesinde Emir Timur, Hindistan'dan Moskova sınırlarına, Türkistan'dan, İran ve Anadolu'ya kadar tüm Avrasya'ya hâkim oldu. Tarihin en büyük fâtihlerine dahi nasip olmayan bu zaferleri ile kendi devrinin en büyük cihangiri olan, girdiği tüm savaşlarda yenilgi yüzü görmeyen ve kaybedeceğini düşündüğü bir harbe asla girmeyen bozkırın son fâtih-i Emir Timur, 200 bin kişilik ordusuyla 1405 yılında hayalini kurduğu meşhur Çin Seferi'ne çıktı. 69 yaşındaydı ve hastalığı yüzünden bitkin düşmüş olsa da Çin'i fethetmeyi kafasına koymuştu. Ancak bu muazzam seferi esnasında Sahipkiran'ı durduran güç, emrihak olacaktı.

Siyasî ve askerî dehası sayesinde Emir Timur zamanında devlet, imparatorluk haline geldi. Bazı seferleri esnasındaki uygulamaları neticesinde her ne kadar yıkıcı siyaseti daha çok ön planda tutulmak istense de o Mâverâünnehir, Harezm, Horasan ve Azerbaycan'da imar faaliyetlerinde bulundu.

Ele geçirdiği yerlerdeki din adamlarını ve sanatçıları Semerkand'a götürerek başkentini devrin en büyük ilim ve kültür merkezi haline getirdi. Ne var ki, onun ölümünden sonra ardında bıraktığı bu muazzam miras, halefleri tarafından tam olarak yaşatılmadı.

Kurmuş olduğu devlet 136 yıl ayakta kalsa da Özbeklerin önce Mâverâünnehir', ardından da Horasan'ı ele geçirmesi üzerine 1506 yılında Timurlular tarih sahnesinden çekildi. Ancak bundan sonra Emir Timur'un soyundan Zâhirüddîn Muhammed Bâbur, Hindistan'da kurduğu devlet ile Timurlu varlığını devam ettirecekti.

1.KILIÇ ARSLAN

2. Anadolu Selçuklu Sultanı

I. Kılıç Arslan, Türkiye Selçuklu Devleti'nin ikinci hükümdarıdır ve zor zamanlarda ele aldığı yönetimi ile ülkesini ihya etmiştir. Onun hayatı aralıksız devam eden mücadelelerle örülüdür. Ortaçağ Türk tarihinin bilinen simaları ve bazı önemli olayları ile çağdaş bir isim olan Kılıç Arslan, izleri günümüze kadar gelen bir şöhretin sahibi olmuştur. Babası Süleyman Şah gibi Büyük Selçuklularla mücadele etmiş, Türk kültüründe destansı bir yere sahip Dânişmend Gâzi'ye karşı üstünlük sağlamıştır. Hayatı boyunca birçok düşman ve rakibi olan Kılıç Arslan, mücadeleyle dolu bir ömür geçirmiştir.

Onun Haçlılara karşı verdiği mücadeleler Anadolu Türklüğünün devamı için hayati önem taşımaktadır. Ayrıca Haçlılarla başı dertte olan diğer Müslümanlar da kurtuluşu Sultan Kılıç Arslan'da bulmuş, onun çıktığı seferler, ülkesinin sınırları dışında kalan Haleb'de dahi bayram havasında karşılanmıştır.

Onun çoklu düşmana karşı amansız mücadelesi başka örneklerde görüldüğü gibi adalet terazisinden sapmasına sebebiyet vermemiştir.

Sultan Kılıç Arslan'ın karakterinin en belirgin özelliği cesarettir. Kılıç Arslan, kendi dönemini anlatan vesikalarda iyi bir komutan olarak anılmıştır. Diğer birçok Müslüman emîr gibi Haçlıların önünden kaçmayıp savaşıması, cesaret ve askerlik sanatındaki maharetinin birer göstergesidir.

Kılıç Arslan'ın vefatı bütün Türk-İslâm âlemini derinden etkilemiş, kendi ülkesinden olsun ya da olmasın birçok Müslüman bu duruma üzülmüştür. Şöhreti ülkesinin sınırlarını aşan Kılıç Arslan, kendi döneminde Türk-İslâm âleminin Haçlılara karşı verdiği mücadelenin sembol isimlerinden birisi olarak görülmüştür. Ayrıca o, Anadolu diyarı'nın Türkleşmesine de büyük katkılar sağlamış, inşa ettiği sağlam temeller -kendi ölümünden sonra yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen- devletin yıkılmasına mâni olmuştur.

Kılıç Arslan, ülkesini bayındır hâle getirip kalkındırmaya, Haçlı Seferlerinin yıkıcı etkisinden kurtarmaya ve bu toprakları Türkler için vatan hâline getirmeye çalışırken halkına da adaletle hükmediyordu. Musul'u ele geçirdiğinde insanların birbirine iftira atmasını ve jurnallemesini yasaklamış, bunu yapanları cezalandıracağını duyurmuştu.

Aldığı bu karar ile herkese adaletle hükmetmek istediğini ve kimse arasında ayrım yapmadığını gösteriyordu. Onun adil yönetimi Hristiyanların da dikkatini çekmiştir. Gabriel adlı bir Ermeni'nin hâkimiyetindeki Malatya'yı kuşatan Sultan I. Kılıç Arslan, şehrin Süryani patriği ile temasa geçerek burayı kan dökmeden almak istemişti. Şehrin Süryani ve Ermeni halkı da başlarındaki Hristiyan yönetici yerine Sul-tan Kılıç Arslan'ı tercih etmekteydi.

Hatta bu durumu fark eden Gabriel de sultanla anlaşmak isteyen patriği öldürmüştü. Selçuklular tarihi adına çok kıymetli bir kaynak yazarı olan Ermeni müellifi Urfalı Mateos'un Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra söylediği sözler ise dikkate şayandır: "Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra Hristiyanlar onun için büyük matem tuttular. Çünkü o, her bakımdan çok iyi ve çok hoşgörülü bir şahıstı."

Doç. Dr. Hayrettin İhsan Erkoç
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

BİLGE KAĞAN

İkinci Göktürk Kağanlığı'nın 4. Kağanı

Bilge Kağan bir idarî yönetici, askerî komutan ve hükümdar olarak Türk tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Kendisi ayrıca Türkçenin bilinen ilk uzun metni olan Köl Tigin Yazıtı'nı diktirmesiyle Türk dili tarihi için önemli bir karakterdir. Bilge Kağan'la ilgili bilgiler Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tunyukuk (Tonyukuk) yazıtları gibi Gök Türk yazıtları ile Tongdian 通典, Jiu Tangshu 舊唐書, Tang Huiyao 唐會要, Cefu Yuangui 冊府元龜, Xin Tangshu 新唐書, Zizhi Tongjian 資治通鑑, Tongzhi 通志 ve Wenxian Tongkao 文獻通考 gibi Çin kaynaklarında bulunmaktadır.

Bilge Kağan 683'te doğar; babası İkinci Türk Kağanlığı'nın kurucusu İltiş Kağan (Aşina Kutlug; hükümdarlığı 682-691), annesi de İltilge Hatun'dur. Kendisinin gerçek adı bilinmemektedir, ancak kağan olmadan önce Çin kaynaklarına göre Mojilian 默棘連 veya Moju 默矩 şeklinde bir lâkap taşır; bu lâkabin Türkçe aslının ne olduğu henüz tam olarak tespit edilememiştir. Babası kendisi henüz 8 yaşındayken öldüğü için hemen tahta çıkamaz, onun yerine amcası Kapgan Kağan hükümdar olur. Mojilian 14 yaşındayken 697'de amcası tarafından Tarduş Şad (Çin kaynaklarında Zuo Xian Wang 左賢王 yani Sol Bilge Beyi ve You Xiang Cha 右廂察 yani Sağ Kanat Çadı) atanarak Türk Kağanlığı'nın batı yakasını yönetmekle görevlendirilir; Çin kaynaklarında bu atamanın tarihi 699 olarak verilir.

Kendisi ayrıca ünlü Gök Türk devlet adamı Tunyukuk'un kızı Kutlug Sebeg Hatun'la evlenir ve Tunyukuk'un damadı olur. Kapgan Kağan'ın 716'da isyancı Bayırkular tarafından öldürülmesi üzerine tahta Kapgan Kağan'ın oğlu İnel Kağan geçer, ancak kısa bir süre sonra Tarduş Şad'ın kardeşi Köl Tigin tarafından darbeyle indirilip öldürülür. Köl Tigin ağabeyini tahta çıkarır ve Tarduş Şad Bilge Kağan (Çin kaynaklarında Pijia Kehan 毗伽可汗) ünvanını alarak hükümdar olur.

Çin kaynaklarına göre kendisi genç yaşta Şad ünvanını aldığı için Gök Türkler arasında ayrıca Küçük Şad (Xiao Sha 小殺) lâkabıyla bilinir, nitekim söz konusu kaynaklarda kendisi bazen bu ünvanla da geçer. Bilge Kağan 734 yılına gelindiğinde kendi devlet adamlarından Buyruk Çor tarafından zehirlenir ve 25 Kasım 734 günü ölür. Kağanın kişiliği konusunda ise Çin kaynakları onun insancıl, merhametli, iyi niyetli ve zarif birisi olduğundan söz eder.

Bilge Kağan'ın askerî kariyeri, amcasının saltanatı ve kendi saltanatı olarak iki döneme ayrılabilir. Kendi ifadesiyle amcasıyla birlikte doğuda Sarı Irmak (Huanghe 黄河) ve Şandoñ (Shandong 山東) ovasından batıda Maveraünnehir'deki Demir Kapı'ya (Temir Kapı; Buzgala/Oğlak Geçidi, Der-i Âhenin), Kögmen (Tannu-Ola) dağlarını aşıp Kırgızlara kadar yirmi beş sefer düzenleyip on üç kere savaşır. Hükümdarlığı döneminde ise kuzeyde Oğuzlar, doğuda Kitanlar ve Tatabılar, güneyde de Çin olmak üzere düzenlediği sefer ve muharebenin sayısı on ikidir. Tarduş Şad ilk seferini 700'de henüz 17 yaşındayken Tangutlar üzerine düzenler, onları yenip halkını, hayvanlarını ve mallarını ele geçirir.

Ertesi yıl Çin'e düzenlenen sefere katılır; Çin'i yöneten Tang 唐 Hanedanı (618-907), İmparatoriçe Wu (Wu Hou 武后, Wu Zetian 武则天) tarafından 690'da iktidardan uzaklaştırılmış ve yerine Zhou 周 Hanedanı (690-705) yönetime gelmiştir. Kapgan Kağan'ın Zhou yerine Tang'ı desteklemesi üzerine 693'ten beri Çin'e yoğun şekilde Gök Türk akınları düzenlenmektedir. Nitekim Tarduş Şad, 701'de bugün İç Moğolistan'daki Ordos bölgesinde bulunan ve Çin'e bağlı olan Altı Çub Soğdak'ın (Liu Huzhou 六胡州, "Altı Soğd Vilayeti") üzerine yürüyüp onları bozguna uğratar.

Çinli vali On Tutuk (bir ihtimal Wang Shen 王佺 adında bir Çinli vali), Bilge Kağan'ın ifadesiyle "50 bin" askerle gelir, ancak İduk Baş ("Kutsal Zirve") adlı bir yerde yapılan muharebede Çin ordusu yok edilir. 703'te bugünkü Cuncarya bölgesinde yaşayan Basmılların İduk Kut ünvanlı hükümdarı Türk Kağanlığı'na vergi vermeyi keserek isyan eder, ancak Tarduş Şad onun üzerine sefer düzenleyip yeniden devlete bağlar. Kapgan Kağan 705'te yeniden Çin seferine çıkar ve Tarduş Şad ona eşlik eder.

Gök Türk ordusu bugünkü Gansu 甘肅 bölgesinde bulunan Dunhuang 敦煌 ilçesi yakınlarında Türk kökenli General Shazha Zhongyi 沙吒忠義 (Çaça Senjün) komutasında "80 bin" askerlik bir Çin ordusuyla karşılaşır. Yapılan muharebeyi Gök Türkler kazanırlar; Bilge Kağan'a göre Çin ordusu yok edilir, Çin kaynakları ise kayıplarının 6 bin ile 10 bin arasında olduğunu belirtir. Muharebeden sonra Shazha Zhongyi görevden alınır ve Gök Türkler Çin'in kuzeyindeki vilayetlere akın yapmayı sürdürürler.

Çin yoğun bir Gök Türk baskısı altındayken 708'de Güney Sibirya'daki Kırgız Kağanlığı elçi göndererek Çinlilerle bir ittifak kurar. Ertesi yıl Kırgızların komşuları Çikler bu ittifaka katılırlar. Gök Türkler ise kendilerini tehdit eden bu ittifaka karşı harekete geçerler ve ilk büyük hedefleri olan Kırgızlara saldırmadan önce daha küçük tehditleri ortadan kaldırmaya karar verirler. Tarduş Şad sefere çıkarak Kem (Yenisey) Irmağı'nı geçer ve Örlen adlı bir yerde Çiklerle savaşır onları yener. Harekâtına devam eden Tarduş Şad, bundan sonra yine o bölgelere yakın bir yerde yaşayan Az halkına saldırır ve onları yenip Türk Kağanlığı'na bağlar. Böylece Kırgızlara yakın yaşayan ve ileride düzenlenecek Kırgız seferine zorluk çıkartabilecek iki hedef etkisiz hâle getirilir. Bu sıralarda batıda Tanrı Dağları'nın kuzey eteklerinde bulunan Türgiş Kağanlığı da Gök Türklerle karşı kurulan ittifaka katılır.

710'a gelindiğinde Gök Türkler, müttefikler aynı anda harekete geçmeden hepsini teker teker etkisiz hâle getirmeye karar verirler; bu kararı alan kişi, Kapgan Kağan'ın danışmanı (Aygucı) olan Tunyukuk'tur. Komuta kademesinde Tarduş Şad'ın da bulunduğu Gök Türk ordusu karlarla kaplı Kögmen Dağları'nı aşarak Kırgız halkına uykuları sırasında bir gece baskını düzenler. Kırgız hükümdarı Küçlüg Kağan'la Soňa Ormanlı Dağı'nda (Soňa Yış) savaşılır ve kağan öldürülür, böylece Kırgız Kağanlığı yıkılır ve halkı Türk Kağanlığı'na bağlanır.

Aynı yıl içerisinde Gök Türk ordusu Türgişlerin üzerine yürür, ancak Kapgan Kağan'ın eşi olan Hatun öldüğü için kağan eşinin cenaze törenini düzenlemek için devlet merkezine geri döner. Gök Türk ordusu ise Altay Ormanlı Dağları'nı (Altun Yış) aşarak İrtiş Irmağı'nı geçer ve tıpkı Kırgızlarda olduğu gibi Türgiş halkı bir gece baskınına uğratılır. Türgiş hükümdarı Sakal (Suoge 娑葛) Kağan'ın ordusu Bolçu'da Gök Türklerle çok sert bir şekilde saldırır.

Tunyukuk Yazıtları'na göre Türgiş ordusu on tümenden yani 100 bin askerden oluşmaktadır ve Gök Türk ordusundan daha kalabalıktır. Yapılan muharebe Gök Türk yazıtlarında fazla ayrıntılı anlatılmamakla birlikte, betimlemelerden Tarduş Şad'ın muharebe meydanında farklı bir yere konuşlandığı, Tunyukuk komutasındaki birliklerin Türgiş ordusunu Tarduş Şad'ın kuvvetlerine doğru sürdükleri ve kısıpaca alınan Türgişlerin dağıldıkları anlaşılmaktadır.

Muharebede Türgişlerin Yabgu ve Şad ünvanlarını taşıyan iki hanedan üyesi, ayrıca Türgiş kağanının Buyruk ünvanlı bazı devlet adamları ile beyleri öldürülürler. Sakal Kağan'ın kendisi ise Gök Türklere esir düşer ve sonrasında idam edilir. Böylece Türgişler Türk Kağanlığı'na bağlanırlar ve Gök Türk ordusu Maveräünnehir'e doğru seferine devam ederek Demir Kapı'ya kadar ulaşip ülkesine geri döner.

Tarduş Şad 713'te Beşbalık'a (Beiting 北庭) sefer düzenler ve altı kez savaşır. Bilge Kağan Yazıtı'nda bu seferden söz eden kısım biraz yıpranmış olduğu için kimle savaşıldığı okunamamaktadır, ancak bölgenin o dönemde Çinlilerin elinde olduğu bilinmektedir. Tarduş Şad burada anlaşıldığı kadarıyla bir Çin ordusunu tamamen yok eder, satırdaki yıpranmadan dolayı sonrası tam anlaşılamaz, ardından Beşbalık'ın kurtulduğunu belirtir yani anlaşıldığı kadarıyla şehir Çinlilerin eline kalır.

Kapgan Kağan'ın saltanatının son yıllarında yönetimi giderek katılaştığı için sonunda 714'te devlete bağlı Karluklar ve ardından Dokuz Oğuzlar ayaklanırlar. Tarduş Şad, isyancı Karlukların üzerine gönderilen orduda görev alır ve Tamag Iduk Baş'ta Karluklar ağır bir yenilgiye uğrarlar.

Dokuz Oğuzlarla yapılan mücadele ise daha çetin geçer ve Tarduş Şad 714 yılı boyunca onlarla toplam dört kez savaşmak zorunda kalır. İlk muharebe Doğu Şehri'nde (Togu Balık) yaşanır, Tarduş Şad ordusunu Tula Irmağı'nı (Tugla Ögüz, Tuul) yüzdürerek geçirip zafer kazanır. Antargu'da yapılan ikinci muharebe Gök Türk zaferiyle sonuçlanır. Üçüncü muharebe Çuş Başı'nda yapılır ancak Gök Türkler için çok daha zorlu geçer, az daha yenilgiye uğrayacakken toparlanırlar ve Tarduş Şad düşman ordusunu püskürtmeyi başarır.

Kazanılan zaferin ardından, Kapgan Kağan'ın Beşbalık kuşatması sırasında ölen oğlu Tonja Tigin için düzenlenen cenaze töreninde Dokuz Oğuzların Tonja boyundan bir grup savaşçı kurban edilir. Dördüncü muharebe Ezgenti Kadız'da yapılır ve yine Gök Türk zaferiyle sonuçlanır. Bu muharebelerin ardından kış geldiğinde Gök Türk ordusu Amga Kalesi'nde (Amga Korgan) kışlar, ancak kıtlık olur.

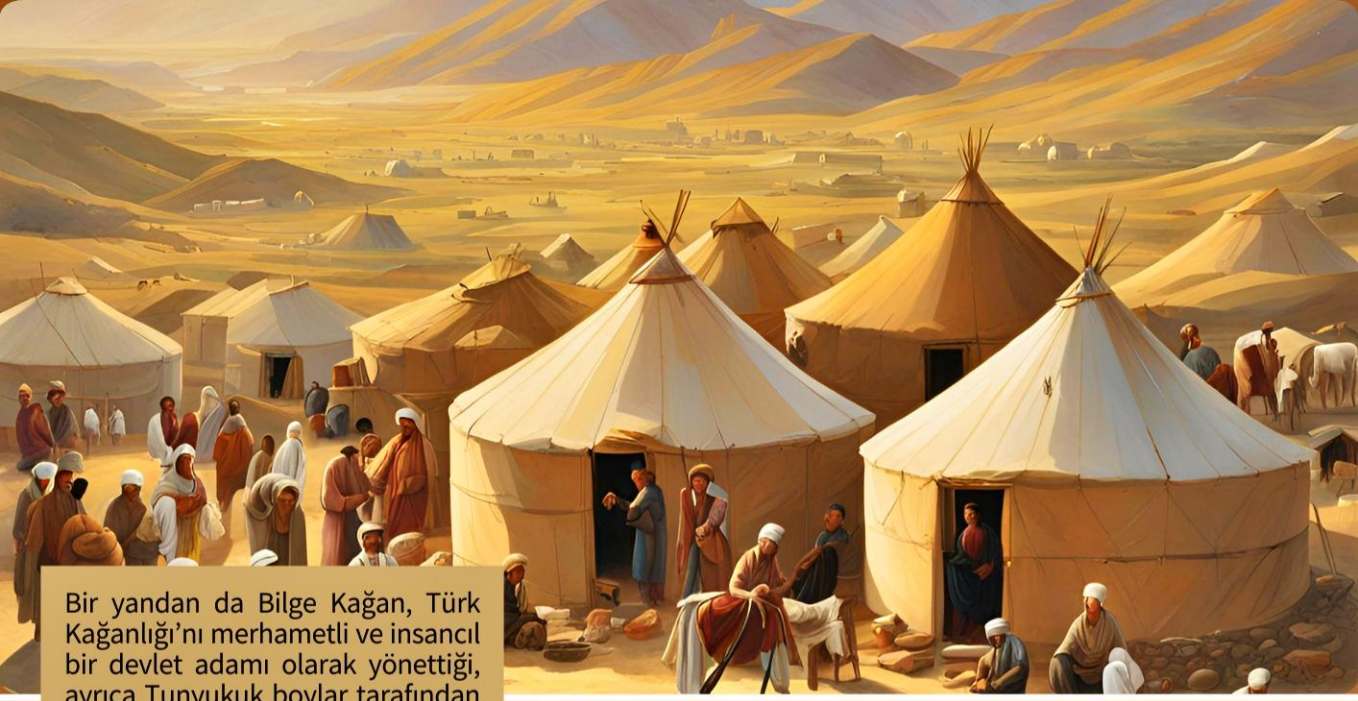

Bilge Kağan tahta çıktığı sırada Türk Kağanlığı zor bir durumdadır. Dokuz Oğuzlar ve Karluklar daha önce birkaç kere yenilgiye uğratıldıkları hâlde isyanları hâlâ sürmektedir. Gök Türklerle yenilmiş olan Dokuz Oğuz boylarının ciddi bir kesimi güneye kaçarak Çin'e sığınmıştır. Türk Kağanlığı'ndaki kargaşalardan yararlanan Türgişler ise yeniden bağımsızlıklarını kazanmışlardır, üstelik bu sırada kargaşalardan kaçan bazı Gök Türk devlet adamları Türgişlere sığınmışlardır. İşte bu sırada Bilge Kağan, tecrübeli devlet adamı ve kayınpederi Tunyukuk'u yardıma çağırır. Tunyukuk'un Kapgan Kağan'la daha önce 710'daki Türgiş seferi sırasında arası bozulduğu için danışmanlıktan azledilmiş ve daha düşük rütbeli bir memura indirgenmiştir. Köl Tigin'in 716'da yaptığı darbe sırasında ise İnel Kağan'a bağlı bütün devlet adamları öldürülmekle birlikte hem yaşlı hem Bilge Kağan'ın kayınpederi olması nedeniyle Tunyukuk'a dokunulmamıştır, ancak Tunyukuk yönetime küskün olduğu için kendi boyunun topraklarına dönmüştür. Bilge Kağan'ın yardım çağrısı gelince Tunyukuk damadının ricasını kabul eder ve Ötüken'deki devlet merkezine gelerek kağanın danışmanı olur.

Bilge Kağan, Türk Kağanlığı'nın toparlanabilmesi için boy isyanlarının bastırılması ve Çin'e göç eden nüfusun geri getirilmesi gerektiğinin farkındadır. Nitekim kağan tahta çıktıktan sonra ilk seferini Uygurların üzerine düzenler, Selenge Irmağı boyunca ilerleyip Karagan Geçidi'nde (Karagan Kısı) onlara baskın yapar ve İlteber ünvanlı Uygur beyi kaçmak zorunda kalır.

Ele geçirilen hayvan sürüleriyle Bilge Kağan kendi halkını besler, ardından 717'de Oğuzların Çin'e sığınmaları üzerine sefer düzenler ve halkını ele geçirir. Aynı yılın yaz aylarında kağan, Çin imparatoruna bağlı olan doğudaki Tatabıların üzerine yürür, halkını dağıtıp hayvan sürülerini ve varlıklarını ganimet olarak alır. Tatabı ordusunun karşı saldırıya geçmesi üzerine Hingan Ormanlı Dağları'nda (Kadırgan Yış) bir muharebe yapılır, her ne kadar yazıtta muharebeden söz eden kısım silinmiş olsa da Bilge Kağan'ın zafer kazandığı anlaşılmaktadır.

Kağan Tatabılarla uğraştığı sırada güneydeki Karluk ayaklanmasının bastırılması için Tudun Yamtar ünvanlı bir devlet adamını görevlendirir ve ayaklanma bastırılır. Bu zaferin ardından Bilge Kağan Çinlilere karşı sefere çıkar ve ordusuyla Ongi Irmağı'nı (Kök Ön) aşip bir hafta boyunca susuz yerlerden geçer. Nitekim Çin seferi ordusuyla karşılaşıldığında iki taraf sert bir muharebeye tutuşur. Kağanın ifadesiyle ilk gün 17 bin kişilik bir Çin süvari birliği, ikinci gün ise Çinli piyade birliklerinin tamamı yok edilir.

Bir yandan da Bilge Kağan, Türk Kağanlığı'nı merhametli ve insancıl bir devlet adamı olarak yönettiği, ayrıca Tunyukuk boylar tarafından saygı duyulup çekinilen bir kişi olduğu için, Çin'e kaçmış bulunan Gök Türkler ve Dokuz Oğuzlar bu sefer Çin'e isyan ederek yeniden Türk Kağanlığı'na bağlanırlar. Böylece Türk Kağanlığı daha da güçlenir ve Bilge Kağan, güney komşusu Çin'e akın yapmak ister, ancak Tunyukuk Çin'in o sırada iyi durumda olduğu ve Gök Türk ordusunun henüz savaşa hazır olmadığını belirterek bu plana karşı çıkar. Hatta yine Çin kaynaklarına göre Bilge Kağan, halkını yerleşik yaşama geçirip Budizm ve Taoizm'i yaymayı planlar, ancak Tunyukuk'un bu girişimlerin Gök Türk yaşam tarzına uymayacağı şeklindeki itirazı nedeniyle vazgeçer. Bundan sonra Bilge Kağan, 718'de Çin'e elçi göndererek iki devlet arasında barış yapılmasını ister.

İmparator Tang Xuanzong 唐玄宗 (hükümdarlığı 712-756) bu teklifi kabul etmiş gibi görünür, ancak esasında içten içe pek fazla barış yanlısı değildir. Gerçekten Gök Türk-Çin barışı kısa sürecektir. İmparator, 719'da Basmıllar, Kırgızlar, muhalif Gök Türkler, Kitanlar, Tatabılar ile Çinlilerden oluşacak 300 bin kişilik büyük bir ordunun kurulmasını ve Gök Türklere saldırılmasını emreder.

Çinli devlet adamlarından Wang Jun 王峻, Shuofang Bölgesi Başkomutanı (Shuofang Da Zongguan 朔方大總管) atanır ve kurulan ordunun başına getirilir. Atanmasının ardından Wang Jun, imparatora sunduğu bir dilekçeyle Gök Türklere karşı bir planı olduğunu belirtir. Plana göre 720 Sonbaharında batıdaki Basmıllar ve doğudaki Kitanlar ile Tatabılar ayrı kollar hâlinde hareket edecekler, kendi komutasındaki Shuofang Ordusu ise onlara katılacak ve hep birlikte Bilge Kağan'ın Jiluo Irmağı (Jiluohe 稽落河) kıyısındaki otağına baskın yapıp kağanı yakalayacaklardır. Çin kaynaklarının ifadesiyle Bilge Kağan bu planı haber alınca çok korkar, ancak Tunyukuk tarafından cesaretlendirilir.

Tunyukuk, müttefiklerin birbirlerinden çok uzak olmaları nedeniyle eşzamanlı hareket edemeyeceklerini tahmin eder ve güçlerini birleştiremeden hepsini teker teker vurmaya önerir. Nitekim kısa bir süre sonra Basmıllar harekete geçerek Gök Türklere saldırırlar, ancak diğer müttefikleri onlara yetişemeyince geri çekilmek zorunda kalırlar. Tunyukuk'un düzenlediği karşı saldırıyla Beşbalık şehri Gök Türklerin eline geçer ve oraya sığınmaya çalışan Basmıllar teslim olmak zorunda kalırlar. Tunyukuk bundan sonra 720 yılında Çin'e akınlar düzenler ve Çinlileri yenilgiye uğratır.

Basmıllardan sonra ittifakın ikinci kolu olan Çinlilerin de yenilgiye uğratılmalarıyla ittifak başarısız olur ve Bilge Kağan'ın iktidarı daha da güçlenir, bu sayede önceden Kapgan Kağan'a bağlı olan herkes bu sefer ona bağlanır. 721 yılında ise kağan imparatora elçi göndererek barış teklif eder ve imparator bu teklifi kabul eder. Türk Kağanlığı ve Çin arasında yapılan bu barış oldukça uzun sürecek ve Bilge Kağan'ın saltanatı boyunca bir daha Çinlilerle savaş olmayacaktır. Ardından Bilge Kağan 721 yılının kış aylarında doğudaki Kitanlara, ertesi yılın ilkbahar aylarında ise yeniden Tatabılara karşı sefer düzenler. Bu Proto-Moğol halkları yenilgiye uğratan kağan onların tüm halklarını, hayvan sürülerini ve varlıklarını ele geçirir. Anlaşıldığı kadarıyla Türk Kağanlığı'na karşı 719'da kurulan Çin-Basmıl-Kitan-Tatabı ittifakına karşı Tunyukuk ve Bilge Kağan ortak hareket ederler. Bu dördü ittifakın ilk iki üyesiyle Tunyukuk, diğer iki üyesiyle ise Bilge Kağan başa çıkarlar; elbette müttefikler güçlerini birleştirmeden onları teker teker avlamak fikri, bu yöntemi daha önce iki kere uygulamış olan Tunyukuk'a aittir.

Türk Kağanlığı'na karşı kurulan ittifaka karşı kazanılan bu zaferlerin ardından uzun bir barış ve refah dönemi gelir. Nitekim 10 yıldan uzun bir süre boyunca herhangi bir sefer düzenlenmez. Bilge Kağan'ın saltanatının son yıllarında ise doğudaki Proto-Moğol halklar yeniden huzursuzluk çıkarırlar. 733'te Tatabılar Kitanlardan ayrılırlar ve General Ku (Ku Senjün) komutasında 40 bin askerle Gök Türklere saldırırlar.

Bilge Kağan ise Tönker Dağı'nda onlara saldırarak kendi ifadesiyle 30 bin askerlerini öldürür ve Tatabıları kendisine bağlar, hatta kağanın büyük oğlu hastalanıp ölünce onun cenaze töreninde General Ku'yu "balbal diker" yani kurban eder. Bu harekât Bilge Kağan'ın son seferi olur, zira kağan ertesi yıl zehirlenerek ölecektir.

Bilge Kağan kendi deyimiyle "on dokuz yıl boyunca Şad, on dokuz yıl boyunca Kağan olarak görev yapar". Bu süreçte kendisini hem insanların kalbini kazanmayı bilen iyi bir yönetici hem de muharebe meydanlarında başarılı bir komutan olarak kanıtlar. İkinci Türk Kağanlığı'na son güçlü ve parlak dönemini yaşatan Bilge Kağan'ın ölümünün ardından yalnızca on yıl sonra ise devlet, hanedan için çekişmeler ve boyların ayaklanmaları yüzünden yıkılacaktır.